

QORTI TAL-APPELL

IMHALLFIN

**S.T.O. PRIM IMHALLEF SILVIO CAMILLERI
ONOR. IMHALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMHALLEF NOEL CUSCHIERI**

Seduta ta' nhar il-Gimgha 24 ta' Novembru 2017

Numru 9

Rikors numru 7/07 JZM

**Fish and Fish Limited (C14268) f'isimha proprju
u kif ukoll ghan-nom u in rapprezentanza tas-socjeta` estera
Soc G&C srl u b'nota tat-13 ta' Gunju 2007,
Joseph Caruana u David Azzopardi assumew il-mandat specjali li
jirraprezentaw lis-socjeta` estera G&C srl**

v.

**Avukat Ann Fenech kif mandatarja ghan-nom u in rapprezentanza
ta' Kaptan Alfred Fremal u b'digriet tat-13 ta' Jannar 2011, l-atti
gew trasfuzi f'isem il-Kaptan Alfred Fremal minflok il-mandattarja
Avukat Ann Fenech; u
Il-Bastiment 'Capitan San Marco'**

Preliminari

1. Dan huwa appell, maghmul mis-socjeta` attrici Fish and Fish Limited u mis-socjeta` attrici G&C S.r.l. rapprezentata f'dawn il-

proceduri minn Joseph Caruana u David Azzopardi bhala mandatarji specjali tal-imsemmija socjeta` estera, mis-sentenza moghtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fis-17 ta' Settembru 2013 [is-sentenza appellata] li permezz taghha dik il-Qorti, filwaqt li astjeniet milli tiehu konjizzjoni ulterjuri tal-ewwel eccezzjoni tal-konvenuti u laqghet l-eccezzjonijiet l-ohra taghhom, cahdet it-talbiet kollha tal-atturi u ordnatilhom ihallsu l-ispejjez kollha tal-kawza.

Talbiet

2. It-talbiet dedotti fir-rikors promotur huma dawn:

“1. Tiddikjarahom responsabbli ghad-danni kollha sofferti fil-bastiment Gran Michelangelo bhala rizultat tal-inkaljar bejn l-imsemmi bastiment u l-bastiment Capitan San Marco li sehh fil-lejl tal-14 ta` Dicembru 2005 fil-bajja ta` Marsaxlokk kif fuq imsemmi ;

“2. Tillikwida d-danni sofferti mir-rikorrenti occorrendo bl-opera ta` periti nominandi ;

“3. Tordna lill-intimati solidalment jew min minnhom ihallsu d-danni lir-rikorrenti, li jigu hekk likwidati.

“Bl-ispejjez, inkluzi dawk tal-mandati ta` qbid u tal-mandat ta` impediment ta` partenza u bl-ingunzjoni tal-intimati ghas-subizzjoni.”

Mertu

3. Permezz ta' din il-kawza, l-atturi qed ifittxu dikjarazzjoni fis-sens illi l-konvenuti jahtu ghad-danni sofferti fil-bastiment Gran Michelangelo meta skont huma, il-bastiment Capitan San Marco, qata' c-cimi tieghu u baqa' diehel fl-imsemmi bastiment rizultat tan-negligenza, imperizja u

nuqqas ta' hsieb tas-sid tal-bastiment tal-konvenut. L-atturi qed jitolbu wkoll il-likwidazzjoni u hlas tad-danni sofferti fil-bastiment taghhom, kif ukoll danni in linea ta' telf ta' qligh.

4. Fil-mertu, il-konvenuti laqghu ghall-azzjoni b'diversi eccezzjonijiet li bihom cahdu li kien hemm xi negligenza da parti taghhom u sostnew illi fil-maltemp iz-zewg bastimenti nhallu mill-irmiggi taghhom u soffrew hsarat meta inkaljaw ma' xulxin. Il-konvenuti jichdu li kellhom xi responsabbilita` ghal dan l-akkadut u jsostnu li l-bastiment Gran Michelangelo inhall mill-parti tal-irmigg ta' qiegh il-bahar, filwaqt illi l-bastiment konvenut qata' c-cimi tieghu mill-parti ta' fuq u kwindi minhabba negligenza da parti tal-istess atturi u in segwitu, l-istess konvenuti pprocedew b'azzjoni ghad-danni kontra l-attur permezz ta' proceduri separati li jinsabu konnessi ma' din il-kawza odjerna.

5. In propositu, permezz ta' dikjarazzjoni li saret fl-udjenza tas-26 ta' Frar 2007, id-difensuri tal-partijiet fil-kawza fl-ismijiet **Avukat Ann Fenech nomine et v. Dr. Mark Busuttil et nomine et** (Numru 1084/2006), qablu li din il-kawza tinstema' kontestwalment mal-kawza msemmija, filwaqt illi permezz ta' verbal registrat waqt l-udjenza tal-14 ta' Lulju 2011, il-partijiet qablu li l-provi kollha li nstemghu fl-imsemmija kawza Numru 1084/2006 u l-kawza Numru 832/2006 fl-ismijiet **Dieter Achelstetter v. Il-Bastiment Gran Michelangelo**, ikunu jghoddu bhala prova wkoll ghall-fini ta' din il-kawza.

Is-Sentenza Appellata

6. L-ewwel Qorti waslet ghad-decizjoni taghha wara li ghamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet:

“III. Responsabilita`

“1. Generali

“L-atti tal-process tat-tliet kawzi flimkien jaqbzu sewwa l-1,100 pagna. Konsiderevoli fl-ghadd kienu provi li kienu karatterizzati mhux biss minn xhieda dettaljati u kontroezamijiet serrati izda anke mill-produzzjoni ta` kwantita` ta` ritratti u dokumenti ohra. **Ma tressaq l-ebda xhud li ra l-habta bejn id-dghajjes in kwistjoni.** L-unici xhieda li bir-rakkont taghhom qarrbu l-aktar ghall-hin tal-incident kienu Raymond Bugeja u Dieter Achtelstetter, dan tal-ahhar sid tal-*Ocean Lady*. Diversi kienu l-persuni li xehdu dwar dak li gara wara l-incident. Xehdu wkoll persuni esperti fil-qasam taghhom. Ghal dawn il-provi, il-partijiet ghamlu ampja riferenza fin-noti ta` sottomissjonijiet twal u dettaljati taghhom li kienu prezentati fil-kawza Nru 1084/2006. A skans ta` ripetizzjoni, din il-Qorti taghmel riferenza ghall-provi fl-assjem taghhom.

“2. Fatti

“Il-konvenut Alfred Fremal huwa s-sid tal-bastiment *Capitan San Marco* (“*Capitano San Marco*”). Is-socjeta` attrici estera G & C srl hija s-sid tal-bastiment *Gran Michelangelo* (“*Gran Michelangelo*”). Is-socjeta` attrici Fish and Fish Limited hija l-operatur tal-*Gran Michelangelo* u tiehu hsieb l-irmigg tieghu – fatti **mhux kontestati.**

“Il-Qorti taghmel riferenza ghal Dok AV1 u Dok JC1 esebiti fil-kawza bin-Nru 1084/2006. Dok JC1 juri kif kienu posizzjonati t-tliet dghajjes **qabel** l-incident.

“Il-*Capitan San Marco* huwa *sailing boat* ta` 100 tunellata. Kien f`nofs il-bajja ta` Marsaxlokk. Skont il-konvenut, kien marbut mal-baga tieghu fuq erbat ihbula (*mooring ropes*). It-tul ta` bejn il-hbula u l-bastiment kien ta` circa 17-il metru. Tnejn mill-hbula kienu ta` 36 mm kull wiehed u kienu marbuta fuq kull naha tal-pruwa (i.e. fuq quddiem), habel iehor ta` 42 mm kien marbut fuq il-*port side* (i.e. fuq il-genb tal-bastiment li jigi fuq ix-xellug meta thares lejn il-pruwa) u habel iehor ta` 100 mm fuq l-*starboard side* (i.e. fuq il-genb tal-bastiment li jigi fuq il-lemin meta thares lejn il-pruwa). L-erbat ihbula kienu marbuta ma` katina li kienet mwahhla ma` blokka tal-konkos li kienet f`qiegh il-bahar. Il-katina kienet qeghda tinzamm `il fuq permezz ta` бага. Kien hemm ukoll

preventor rope li jintuza biex taqbad il-baga qabel torbot maghha. Kien hemm ukoll qafra li torbot il-hbula fuq il-port side mal-baga halli l-hbula ma jithabblux mal-katina meta d-dghajsa ddu effett tar-rih. Il-mod kif kien ormeggjat il-*Capitan San Marco* huwa kontestat mill-atturi ghaliex isostnu li l-konvenut kien jorbot *qasir*, mhux bl-erbat ihbula, bi hbula irqaq milli semma, u bi hbula minghajr plastic protettiv li jipprotegi l-hbula milli jhokku mal-pruwa tal-istess bastiment.

“Aktar `il barra mill-*Capitan San Marco*, fuq quddiem lejn ix-xellug, madwar 180 metru boghod, kien hemm il-*Gran Michelangelo* marbut ma`baga safra. Il-*Gran Michelangelo* ghandu stazza ta` 75 tunellata. Il-baga kienet marbuta ma` qiegh il-bahar permezz ta` katina ohra.

“L-*Ocean Lady* kienet ormeggjata lura mill-*Capitan San Marco* fuq ix-xellug.

“Skont ir-rapport tat-temp ghal dak il-lejl, ir-rih sal-10.45 p.m. tat-13 ta` Dicembru 2005 kien mill-Grigal. Bejn l-10.45 p.m. sas-12.45 a.m., ir-rih dar ghal-Lvant. Bejn s-12.45 a.m. sas-1.45 a.m., ir-rih dar ghal Xlokk. Bejn is-1.45 a.m. sal-4.15 a.m., ir-rih dar ghal Nofsinhar. U bejn l-4.15 a.m. u l-5.15 a.m., ir-rih kien Nofsinhar / Xlokk. Bejn il-10.45 p.m. u s-1.15 a.m. ir-rih lahaq l-40 kmfs b`*gusting speeds* ta` 55 kmfs. Bejn s-1.45 a.m. u l-4.15 am is-sahha tar-rih varjat minn 15 kmfs fis-1.15 a.m. ghal 25 kmfs fl-4.15 a.m.

“Billi ma tressaq l-ebda xhud tal-incident, id-dinamika tista` tigi stabbilita minn numru ta` fatturi fosthom (izda mhux biss) id-direzzjoni tar-rih, is-sahha tar-rih, fejn instabu t-tliet bcejec tal-bahar wara l-incident, il-hsara li kellhom u l-qaghda tal-hbula, bagi, ktajjen u attrezzi ohra taghhom.

“Id-Dok JC2 esebit fil-kawza bin-Nru 1084/2006 juri kif spickaw it-tliet bcejec tal-bahar wara l-incident.

“Wara l-incident, il-*Capitan San Marco* u l-*Gran Michelangelo* instabu fil-parti l-baxxa tal-bajja ta` Marsaxlokk maghrufa bhala *Il-Maghluq* mwahhlin ma` xulxin u bejniethom l-*Ocean Lady*. Il-wires li kienu qeghdin jorbtu l-arblu ta` quddiem tal-*Capitan San Marco* mal-pupress (*bowsprit*) li johrog `il barra mill-pruwa spickaw mhabbla mal-katina tal-baga tal-*Gran Michelangelo*. Il-*Capitan San Marco* spicca minghajr pupress. Kif il-wires inqatghu, il-*Gran Michelangelo* nhall minn mal-parti ta` quddiem tal-*Capitan San Marco*. Il-*Gran Michelangelo* baqa` marbut mill-pruwa mal-baga tieghu li maghha kien hemm parti mill-katina li qabel l-incident kienet qed izzomm il-baga ma` qiegh il-bahar. Mal-baga tal-*Gran Michelangelo* kien maqbud l-*Ocean Lady*.

“3. Dritt

“Bhala konsiderazzjoni ta` dritt, fin-nota tieghu fil-kawza bin-Nru 1084/2006, il-konvenut jaghmel riferenza ghall-**Art 347 tal-Att dwar il-Bastimenti Merkantili (Kap 234)** li jaqra hekk –

““Bla hsara ghad-disposizzjonijiet ta’ din it-Taqsima ta’ dan l-Att, u ghal kull esklużjoni jew limitazzjoni ohra provduta bil-ligi dwar il-garr ta’ merkanzija jew xort’ohra, is-sid ta’ bastiment ikun responsabbli ghall-obbligi kollha kuntratti mill-kaptan dwar il-bastiment, u jkun responsabbli ghal kull danni li jigri b`ghemil jew b`nuqqasijiet fin-navigazzjoni jew fit-mexxija tal-bastiment.”

“L-obbligu li ghalih qeghda tirreferi din id-disposizzjoni jezisti in kwantu l-kaptan, bhala l-persuna responsabbli ghall-bastiment, ghandu wkoll ir-rappresentanza ta’ sid il-bastiment u jorbot lis-sidien sakemm ma jmurx oltre l-obbligi u d-dmirijiet imposti jew konnessi lilu. Daqstant ighodd in linea generali. Dan il-principju pero` **ma japplikax** meta jsir *charter* ta` l-bastiment b`mod li johrog mill-kontroll tas-sid, bil-kaptan u l-crew jinhatru mic-*charterer*. Meta sid il-bastiment ghandu l-kontroll effettiv, tramite l-kaptan, dan jista’ u ghandu jigi kunsidrat bhala l-“*carrier*” hlief f`dawk l-okkazzjonijiet meta c-cirkostanzi jkunu juru li **dan mhux il-kaz**. Din pero` hija eccezzjoni ghar-regola u bhala tali hu mistenni li meta sid il-bastiment jallega sitwazzjoni simili, trid tingieb prova cara u inekwivoka, li turi li r-responsabbilita` ma hijiex tieghu.

“Saret riferenza ghall-**Art 1031 tal-Kap 16**.

“Huwa evidenti mill-mod kif tfasslu l-kawzali u t-talbiet illi dik attrici hija kawza fejn l-atturi qed jimputaw *culpa aquiliana* lill-konvenuti – solidament jew min minnhom – ghad-danni li jallegaw li sofru bhala konsegwenza tal-hsara li l-*Gran Michelangelo* garrab fil-Bajja ta` Marsaxlokk fil-lejl ta` bejn it-13 u l-14 ta` Dicembru 2005.

“L-**Art 1031 tal-Kap 16** jstabilixxi illi “*kull wiehed iwiegeb ghall-hsara li tigi bi htija tieghu*”. Din in-norma tal-ligi fil-kamp tar-responsabilita` akwiljana tiskatta l-principju illi min ikun l-awtur tal-hsara huwa obligat jaghmel tajjeb ghall-konsegwenzi negattivi li l-att igib mieghu.

“Il-ligi taghna ma taghtix tifsira ta` *culpa* izda bhala effett tal-**Art 1032(1) tal-Kap 16** tidentifikaha bhala mgieba fejn jirrizulta nuqqas ta’ prudenza, nuqqas ta’ diligenza u nuqqas ta’ hsieb tal-*bonus paterfamilias*. Din id-disposizzjoni tikkorrispondi fil-kamp penali mal-Art 225 tal-Kap 9 li jitkellem dwar imgieba gejjja minn nuqqas ta’ hsieb, minn traskuragni, jew minn nuqqas ta’ hila fl-arti jew professjoni, jew minn nuqqas ta’ tharis tar-regolamenti.

“Huwa pacifiku fil-gurisprudenza taghna illi “*min ifittex ghad-danni jrid jipprova mhux biss l-att jew ommissjoni kolpuza izda li dak l-istess att jew ommissjoni ghandhom konnessjoni ta’ kawza u effett mad-danni sofferti*” (ara - **Kollez. Vol. XXX. I. 142**).

“Huwa wkoll accettat fil-gurisprudenza taghna illi “*l-kolpa fil-kaz ta’ fatt dannuz li minnu torigina l-azzjoni akwiljana tavvera ruhha filli wiehed jaghmel att volontarjament u jonqos li jipprevedi l-effett dannuz ta’ dak il-fatt meta seta’ jipprevedi dak l-effett*” (ara - **Kollez. Vol. XLII. I. 74**). Dan ifisser illi wiehed jehtieg jorbot l-att kolpuz minhabba imprudenza jew nuqqas ta’ diligenza mal-prevedibilita` ta’ l-event dannuz ; “*prevedibilita` din li trid tkun ta’ probabilitajiet ragjonevoli u mhux ta’ possibilitajiet remotissimi u inverosimili*” (ara – **Kollez. Vol. XLVIII. I. 258**). Ikompli jinghad fis-sentenza riportata fil-**Kollez. Vol. XXIV. I. 172**, illi tissussisti l-*culpa* : “*quando vi ha la violazione di un dovere ed una volontaria omissione di diligenza per cui non si prevedono le conseguenze della propria azione od omissione, e si viola il diritto altrui, senza volerlo ed anche senza avvedersene*”

“Fis-sentenza taghha tat-18 ta` Awissu 1965 fil-kawza “**Spiteri pro et noe vs Castle**” din il-Qorti (**PA/MCC**) ittrattat id-differenza fuq il-panjuridiku bejn *culpa aquiliana* u *culpa ex contractu*. In partikolari dwar *culpa aquiliana* rrilevat illi “*il colpa aquiliana tikkorri meta d-dannu jigi kagonat f’rapport extra-kontrattwali, cioe` tillimita ruhha ghal fatt tal-bniedem bhala ksur tad-dover ta’ protezzjoni jew ta’ dover in generali tan-“neminem laedere” kombinat man-negligenza taht l-art. 1075, 1076 tal-Kodici ... Dwar il-grad ta` culpa, il-Qorti fissritu bhala `dak il-grad ta` culpa li jonqos mill- “istandard” ta’ diligenza tal-“bonus pater familias”.*

4. Oneru tal-prova

“Hu komputu tal-Qorti li mill-indagini u ezami tal-provi akkwiziti tasal biex tistabilixxi l-fondatezza tat-talbiet attrici, wara li tkun qieset il-linja difensjonali li jkunu hadu l-konvenuti. Huwa principju fundamentali tal-ligi rikonoxxjut bl-**Art 561 tal-Kap 12** illi l-obbligu tal-prova ta` l-fatt imiss dejjem lil min jaghmel l-allegazzjoni ta` dak il-fatt. Kwindi l-oneru tal-prova huwa mixhut fuq l-attur : *onus probanti incumbit ei qui dicit non ei qui negat*.

“Fil-kawza tal-lum, il-kumpless tal-provi kien ikkaratterizzat minn verzjonijiet kontrastanti dwar l-akkadut li taw il-partijiet. Fuq spallejn il-Qorti huwa ripost il-komputu li ssib *tarf tal-kobba*. F`cirkostanzi bhal dawn u cioe` meta l-Qorti tkun rinfaccjata b`verzjonijiet konfliggenti, il-kaz bosta drabi jirriduci ruhu ghal wiehed ta’ kredibilita` u verosimiljanza tal-versjonijiet.

“Fis-sentenza ta` din il-Qorti fil-kawza “**Bugeja vs Meilak**” (**PA/TM**) deciza fit-30 ta` Ottubru 2003 kien citat bran mis-sentenza li l-istess Qorti (**PA/MCC**) kienet tat fl-24 ta’ Novembru 1966 fil-kawza “**Farrugia vs Farrugia**”. Hemm kien riaffermat il-principju illi l-konflitt tal-provi huwa fatt li l-Qrati jridu minn dejjem ikunu lesti ghalih. F`sitwazzjoni ta` dik ix-xorta, li l-Qorti trid taghmel huwa illi tezamina jekk xi wahda miz-zewg versjonijiet fid-dawl tas-soliti kriterji tal-kredibilita` u speċjalment dawk tal-konsistenza u verosimiljanza, ghandhiex teskludi lill-ohra, anke fuq il-bilanc tal-probabilitajiet u tal-preponderanza tal-provi ghax

dawn, f'kawzi civili, huma generalment sufficjenti ghall-konvinciment tal-gudikant.

“Din il-Qorti trid tghid illi fil-kaz tal-lum, hemm cirkostanzi **partikolari** relatati mal-ubikazzjoni tal-bastimenti fil-Bajja ta` Marsaxlokk fil-waqt tal-incident, u ma` l-kondizzjonijiet tat-temp (specjalment tar-rih), u allura fatti **oggettivi** li, fil-fehma tal-Qorti, se jiswew sabiex tkun tista` tizen l-assjem tal-provi, `il hinn minn apprezzament riduttiv ta` stqarrijiet kontrastanti.

“5. Konkluzjonijiet

“It-tesi tal-atturi (*mhux dagstant kjarament* fil-kawza tal-lum – ara l-atti tal-kawza Nru 1084/2006) hija li fil-maltemp li nqala` matul dak il-lejl partikolari, il-*Gran Michelangelo* u l-*Capitan San Marco*, it-tnejn li huma, nhallu mill-irmiggi taghhom u spiccaw inkaljaw f`xulxin, bid-differenza illi, skont l-atturi, il-*Gran Michelangelo* “ccaqlaq” (kliemhom) mill-parti tal-irmigg ta` qiegh il-bahar minghajr htija taghhom, waqt li l-*Capitan San Marco* nhall ghaliex qata` c-cimi billi, skont l-atturi, ma kienux idoneiji, u kwindi bi htija tal-konvenut Fremal. Sa ma spiccaw fil-*Maghluq*, l-*Ocean Lady* inqabad bejn il-*Gran Michelangelo* u l-*Capitan San Marco*.

“It-tesi tal-konvenuti (konsistenti anke fil-kawza Nru 1084/2006) hija fil-lejl ta` bejn it-13 u l-14 ta` Dicembru 2005, inqatghet il-katina tal-hadid li kienet tghaqqad il-baga tal-*Gran Michelangelo* ma` qiegh il-bahar. Mal-baga kien marbut mill-pruwa l-*Gran Michelangelo*. Il-katina nqatghet ghax kienet mgherrija. Wara l-*Gran Michelangelo* mar fuq il-*Capitan San Marco*, li ma felahx fuqu t-toqol tad-dghajsa l-ohra, bil-konsegwenza li nqatghu l-hbula tal-*Capitan San Marco*. Dan tal-ahhar inqabad mal-*Gran Michelangelo* u t-tnejn spiccaw qabdu bejniethom lill-*Ocean Lady*.

“**Biex tasal ghal liema mit-tesijiet hija l-aktar verosimili u probabbli, il-Qorti trid tqis l-assjem tal-provi. Qalb stqarrijiet kontrastanti, trid tfittex dak illi huwa l-aktar attendibbli. Ma tasalx ghal accertament tajjeb, jekk toqghod tfittex id-dettall u l-irqaqat. Id-dinamika ta` incident, imbaghad incident fuq il-bahar, bejn tliet dghajjes minghajr nies fuqhom, ghax kienu ormeggjati, tiehu xejra partikolari. Il-posizzjoni tal-impatti – pruvati jew presunti – ghandha importanza relattiva ghaliex dak il-hin, taht rih qawwi, u bl-imbatt, l-andatura tad-dghajjes tista` tiehu xejra differenti minn dak li wiehed jista` janalizza, jifhem, jirraguna jew jissupponi. U huwa fatt illi l-bahar huwa mprevedibbli. Bidla fis-sahha tar-rih jew fid-direzzjoni tieghu taghmel id-differenza – kif gara fil-kaz tal-lum. U man-natura ma hemmx logika ; ghandu jkun hemm biss prudenza, galbu, previdenza u fuq kollox diligenza. Il-Qorti qeghda tghid dan kollu sabiex twiegeb mill-ewwel ghall-herqa – kwazi esagerata – li wrew il-partijiet fin-noti taghhom sabiex kwazi kwazi litterament “*jippjantaw*” id-dinamika tal-incident donnhom**

fuq xi *drawing board*. Il-provi jrid jitqiesu fil-kuntest tagghom. Fehmiet abbazi tal-provi jridu jigu espressi. Pero` r-responsabilita` ma tigix determinata fuq supposizzjoni, ipotesi jew possibilita`. Tigi stabbilita fuq provi verosimili u attendibbli li jirrendu d-determinazzjoni tar-responsabilita` probabbli – naha jew ohra – speċjalment meta tkun sorretta minn element qawwi ta` oggettivita`.

“Din il-Qorti taghti affidament lix-xhieda ta` Raymond Bugeja (“Bugeja”). Ambigwa kienet ir-reazzjoni tal-atturi ghax-xhieda tieghu. Min-naha wahda, jippruvaw jifgħu dell fuq il-kredibilita` tieghu semplicement ghaliex ighidu li Raymond Bugeja jigi hu l-mara tal-attur. Min-naha l-ohra, l-atturi ma joqghodux lura milli jiccitaw mix-xhieda ta` Bugeja meta, fil-fehma tagghom, tkun taghti sostenn lill-verzjoni tagghom. L-atturi jridu jagħzlu : jew dak li xehed Bugeja huwa attendibbli jew mhuwiex ; ma hemmx triq tan-nofs. Din il-Qorti tgħid li Bugeja huwa xhud kredibbli. Kien l-ahhar xhud li ra d-dghajjes qabel l-incident. U l-ewwel xhud li ma lemahx aktar id-dghajjes fejn kien rahom l-ahhar.

“Bugeja jsemmi tliet *time frames* : l-10.00 p.m. : sa dak il-hin, id-dghajjes kienu fil-posizzjoni li hallewhom il-partijiet ; is-1.00 a.m. : dak il-hin osserva illi l-*Gran Michelangelo* kien iccaqlaq mill-posizzjoni tieghu waqt li l-*Capitan San Marco* kien għadu f`postu ; u l-5.00 a.m. meta ma rax aktar id-dghajjes fejn kien halliehom l-ahhar. Dwar it-tieni *time frame* l-atturi jikkumentaw a fol 846 illi dak li ra Bugeja jagħti ragun lillhom fis-sens, skont il-konvenuti, illi Bugeja ra lill-*Gran Michelangelo* diehel `il gewwa fil-hin li l-*Capitan San Marco* kien għadu f`postu, li jfisser li d-direzzjoni tal-mewg kienet min-Nofsinhar, li għall-atturi ma setax ikun mod iehor ghaliex il-*Gran Michelangelo* qatt ma mar lejn il-*Capitan San Marco*

“L-osservazzjonijiet ta` Bugeja ma sarux b`kumbinazzjoni jew b`kapricc izda ghax kellu interess dirett mhux daqstant fil-*Capitan San Marco* izda fid-dghajsa tieghu *Ta` Matthew* li kienet ormeggjata fil-prossimita` tad-dghajjes l-ohra. Mela kien fl-interess tieghu li josserva kollox bl-akbar cirkospezzjoni. Dak kollu li Bugeja rrelata illi ra ma kenitx xi illuzjoni ottika izda accertament fattwali mhux ta` persuna kwalunkwe izda ta` sajjied ta` esperjenza.

“Minn Bugeja nafu li fis-1.00 a.m., il-*Gran Michelangelo* kien iccaqlaq. Skont ir-rapport tat-temp, nafu wkoll li sas-12.45 a.m. kien hemm rih qawwi gej mil-Lvant u li dar Xlokk sas-1.45 a.m. Li kieku l-ormeggi tal-*Gran Michelangelo* u tal-*Capitan San Marco* inqatghu (kif isostnu l-atturi) flimkien jew fl-istess waqt, bir-rih kif kien dak il-hin li Bugeja rrelata dak li kien ra, it-tnejn kienu jispicaw mhux fil-*Magħluq* izda mal-waterpolo pitch ta` Marsaxlokk.

“Din il-Qorti hija konvinta li l-qtugh tac-cimi taz-zewg dghajjes ma sehħ fl-istess waqt, kif jallegaw l-atturi, izda fi zminijiet differenti, bil-*Gran Michelangelo* jaqta` l-ewwel.

“Il-*Gran Michelangelo* qata` l-ewwel meta r-rih kien Lvant / Xlokk. Ma marx pero` lejn il-pitch tal-waterpolo izda qorob lejn il-*Capitan San Marco*. Nafu li l-*Gran Michelangelo* kien qieghed jiddriftja bil-maga marbuta mal-irbit tal-pruwa u mal-baga bicca sewwa mill-katina li kienet inqatgħet. Hekk kif dar ir-rih għal Nofsinhar – nafu li dan kien wara s-1.45 a.m. u allura mhux wisq wara li l-*Gran Michelangelo* qata` c-cimi – sab l-ostakolu kostitwit mill-*Capitan San Marco*. Mela filwaqt illi din il-Qorti teskludi li z-zewg dghajjes qatghu c-cimi fl-istess waqt, filwaqt illi tqis bhala probabbli li l-*Gran Michelangelo* qata` c-cimi l-ewwel meta r-rih kien Lvant / Xlokk, tghid illi l-iskontru mal-*Capitan San Marco* sehħ meta r-rih kien Nofsinhar.

“Huwa accertat illi d-dghajjes ma spickawx hdejn il-pitch tal-waterpolo ta` Marsaxlokk izda fil-*Magħluq*. Ghalkemm kollox possibbli, il-probabilita` hi li d-dghajjes kienu jispickaw hdejn il-pitch tal-waterpolo ta` Marsaxlokk li kieku fil-hin tal-iskontru, ir-rih kien geġ mix-Xlokk / Lvant. Biex id-dghajjes spickaw fil-*Magħluq* il-probabilita` hi li meta l-*Gran Michelangelo* qata` c-cimi tal-*Capitan San Marco* u sar l-impatt, l-incident gara meta r-rih qawwi kien geġ min-Nofsinhar. Hemm ix-xhieda din id-darba ta` Dieter Achtelstetter li jagħti l-hin approssimattiv li fih sema` d-daqqa f`nofs il-bajja meta r-rih kien min-Nofsinhar. Id-daqqa u d-direzzjoni tar-rih huma fatti mhux illuzjoni.

“Din il-Qorti sejra tkompli tinsisti fuq l-ipotesi prospettata mit-tesi tal-atturi illi l-*Gran Michelangelo* u l-*Capitano San Marco* flimkien inqatghu minn mal-irmigg tagħhom, u dan fil-kuntest ta` dak li qal l-attur bil-maqlub. Din il-Qorti taccerta lill-partijiet illi hasbet fit-tul dwar dan l-aspett importanti tad-dinamika tal-incident u tghid b`konvinzjoni illi l-verzjoni tal-fatti kif prospettata mill-konvenuti hija aktar versosimili minn dik tal-atturi.

“Li kieku z-zewg dghajjes telqu flimkien minn fuq l-irmigg tagħhom, bir-rih jonfoħ qawwi mil-Lvant / Xlokk kienu jispickaw hdejn il-pitch tal-waterpolo ta` Marsaxlokk. Mhux hekk kien il-kaz. Li kieku t-tnejn flimkien. Qatghu c-cimi meta r-rih kien min-Nofsinhar, il-probabilita` hija li ma kienx ikun hemm habta – lanqas mal-*Ocean Lady*. Il-Qorti terga` tagħmel riferenza għall-posizzjoni li kienu d-dghajjes fil-bajja qabel l-incident. Bil-*Gran Michelangelo* posizzjonat `il quddiem mill-*Capitano San Marco*, u bit-tnejn mhux marbuta, il-probabilita` kienet tkun, bir-rih min-Nofsinhar, li kienu jevitaw lil xulxin għax ir-rih kien qed jonfoħ minn fuq il-bokka tal-bajja lejn il-*Magħluq*. Il-*Capitano San Marco* kien jitlaq `il quddiem u se mai il-*Gran Michelangelo* kien jagħmel l-istess pero` kien jibqa` wara. Din il-Qorti terga` tghid kollox huwa possibbli pero` hi trid tiddeciedi fuq il-probabbli.

“L-atturi għamlu sforz qawwi biex jisiltu prova tar-ragunijiet tagħhom b`riferenza għall-posizzjoni tal-hsarat. Din il-Qorti tghid illi f`dawk il-kondizzjonijiet tat-temp hazin li kienu dakinhar huwa prattikament diffiċli tghid *fejn habat ma` xiex*. Nafu zgur fic-cert – għax dan ikkostatu l-Qorti stess de visu waqt l-access – illi l-hsarat – speċjalment tal-

Capitan San Marco – kienu estensivi. Wiehed jista` jaghmel lista ta` ipotesijiet pero` dawk mhumiex provi.

“Id-dinamika imfissra mill-konvenuti taghti affidament. Il-*Gran Michelangelo* fuq quddiem, wara li nqatghet il-katina tal-irmigg tieghu, mar fuq l-irmigg tal-*Capitan San Marco*. Billi r-rih lahaq dar ghal Nofsinhar, l-uniku direzzjoni li seta` jiehu l-*Gran Michelangelo*, b`li jsib quddiemu, kien li jmur lejn il-*Maghluq*. Il-*Gran Michelangelo* garr mieghu l-irbit li kellu mill-pruwa mal-baga u dak li fadal marbut mill-katina mal-baga tieghu. L-assjem tal-provi juri illi fil-hin li l-*Gran Michelangelo* beda sejjer lejn Nofsinhar, wara li r-rih bidel id-direzzjoni, il-*Capitan San Marco* kien ghadu mal-irmigg tieghu. L-impatt kien qawwi, anzi qawwi hafna, u cioe` tal-*Gran Michelangelo* jidhol fuq il-*Capitan San Marco*. Minn hemm `il quddiem il-konsegwenzi huma ben noti. Il-hbula li kienu marbuta mal-pruwa tal-*Capitan San Marco* nstabu fuq il-*Gran Michelangelo* wara l-incident aktar tard fil-jum qalb *debris* ta` hbula ohra u wires. Ir-ritratti esebiti juru kjarament l-effetti tal-iskontru u kif spiccat involuta l-*Ocean Lady*.

“Stabbilit u accertat illi d-dinamika tal-incident kif ippruvata mill-konvenuti hija aktar verosimili minn dik prospettata mill-atturi, din il-Qorti sejra tghaddi biex tipprovdi dwar ir-responsabilita`.

“Il-possibilita` ta` *force majeure* ma kenitx *an issue* fil-kawza tal-lum. Kwindi li trid taghmel il-Qorti huwa li tistabilixxi fuq bilanc ta` probabilitajiet tort ta` min gara l-incident u l-konsegwenzi tieghu. L-atturi jikkontendu illi l-hbula li ghazel il-konvenut biex jorbot bihom il-*Capitan San Marco* mal-baga tieghu kienu rqaq, mhux tajbin ghal dak l-uzu, minghajr protezzjoni u f`qaghda skadenti. Jekk wiehed iwarrab fil-genb dak li xehdu persuni – direttament jew indirettament – relatati mal-partijiet, mhux hekk qalu l-esperti. Skont l-Ing. Amato, il-*Capitan San Marco* kellu *double mooring system*. Il-habel irqieq li dwaru saret insistenza mill-konvenuti kien il-*preventor rope* mhux il-*mooring ropes*. L-Ing Amato sab illi wiehed mill-hbula tal-*Capitan San Marco* li kien ta` 100 mm kien f`kondizzjoni tajba bizzzejjed biex jiflah ghall-kondizzjonijiet tar-rih u tal-bahar. Il-Kaptan Jimmy Dalli esprima fehma diversa. Din il-Qorti tirrileva biss li l-Kaptan Dalli fassal l-opinjoni tieghu fuq ritratti mhux fuq kostatazzjoni *de visu*. Il-hbula ta` l-*Capitan San Marco* kienu ghadhom kollha fuq il-bastiment meta sar l-access.

“Min-naha l-ohra, huwa fatt stabbilit u accertat illi kienet il-katina tal-irmigg tal-*Gran Michelangelo* li *gave way* ghax wahda (jew aktar mill-holoq) cediet. A fol 841, l-atturi jaccettaw illi *Gran Michelangelo* baqa` marbut mal-irmigg tieghu, u ccaqlaq biss ghaliex il-katina tieghu cediet minn holqa partikolari madwar 30 metru katina `l isfel fl-irmigg ta` qiegh il-bahar. Bla ma tidhol f`ebda kwistjoni ta` *strict liability* ghax mhuwiex il-kaz din il-Qorti tghid illi kieku tassew kien hemm previdenza mwettqa fil-prattika wiehed kien isib illi dik il-katina ma kenitx fi stat tajjed. Din il-Qorti ghandha quddiemha r-ritratti tal-katina maqtugha u l-fehmiet tal-esperti. U din il-Qorti *in piena autonomia* tghid illi dik il-katina fl-istat li

rrizultat kienet qeghda tistieden l-inkwiet u dak l-inkwiet wasal – b`xorti hazina ghal kulhadd speċjalment għall-partijiet. Is-sadid ma kienx jinkwieta daqstant lil din il-Qorti ; del resto si trattava ta` hadid immers *in acqua salata*. Pero` holoq miksura huwa inaccettabbli – bl-akbar rispettu għall-fehma tal-esperti tal-konvenuti. U kienu l-holoq difettużi jew miksura li gabu fix-xejn is-sahha tal-katina kontra l-forza tan-Natura – mhux bil-maqlub !

“Din il-Qorti ma ssibx responsabilita` fil-konvenuti għall-incident u għall-konsegwenzi kollha tiegħu. Daqstant iehor ma ssibx htija għall-akkadut la fil-bastiment *Gran Michelangelo* u lanqas fis-sidien tiegħu. Irrizulta bl-aktar mod car u inekwivoku illi kull ma gara dak il-lejl ta` bejn it-13 u l-14 ta` Dicembru 2005 ma kienx dovut għal xi nuqqas da parti tal-bastiment jew tas-sidien tiegħu, izda li kull ma gara kien dovut unikament għal nuqqas ta` l-kumpanija attrici attrici Fish and Fish Limited, li rrizulta li kienet l-operatur tal-*Gran Michelangelo* u kellha l-kontroll effettiv (bin-nies tagħha) ta` dak il-bastiment. Mhux biss izda Fish and Fish Limited kellha wkoll il-kontroll effettiv u l-piena responsabilita` tal-irmigg li magħha rabet il-*Gran Michelangelo*. Tant hekk huma l-fatti accertati illi Fish and Fish Limited taccetta (ara fol 843 tal-kawza Nru 1084/2006) li meta n-nies tagħha ezaminaw l-irmigg sabu li kien tajjeb ; fir-realta` mhux hekk kien il-kaz għaliex sehh l-incident de quo. Irrizulta li l-katina li kienet qeghda tghaqqad il-baga ma` qiegh il-bahar kienet difettuża. U matul dak il-lejl il-katina nqatgħet mhux bi sfortuna jew minhabba l-maltemp izda għaliex ma kenitx mizmuma tajjeb kif seta` jigi kostatat. Huwa għal kollox inutili li Fish and Fish Limited twahhal fl-ghaddasa li kellhom il-kompitu li jaccertaw l-ovvju għaliex tibqa` hi responsabbli – kollha kemm hi – għal dak kollu illi l-haddiema tagħha naqsu milli jaccertaw u jirrimedjaw.

“In vista tal-premess, il-Qorti sejra tichad it-talbiet attrici kif dedotti kontra l-konvenuti.”

L-Appell

7. L-atturi pprezentaw l-appell tagħhom fis-7 ta' Ottubru 2013 u talbu lil din il-Qorti:-

“Tirrevoka u tannulla l-akkoljiment tal-eccezzjonijiet kollha tal-konvenuti Alfred Fremal u Capitan San Marco.

“Tikkonferma u tilqa' d-decizjoni tal-ewwel Onorabbli Qorti in kwantu ddikjarat il-kumpanija G&C srl u Gran Michelangelo fejn illiberathom mill-ossevanza tal-gudizzju.

“Tirrespingi u tirrevoka contrario imperio c-cahdiet tat-talbiet kollha tas-socjeta` Fish and Fish u G&C srl u tiddikjara d-danni u r-responsabbilta` tal-akkadut huma imputabbli u kkawzati in toto jew in parte mill-attur Alfred Fremal u/jew il-Capitan San Marco.

Tirrevoka contrario imperio u tiddikjara l-istess attur Fremal responsabbli huwa ghad-danni rizultanti sija fil-konfront tas-socjeta` Fish and Fish Lts u speċjalment fil-konfront tas-socjeta` G&C srl u l-Gran Michelangelo.

“Tilqa’ t-talba tal-attur fil-likwidazzjoni tad-danni u tordna u tiddeciedi li l-konvenut Alfred Fremal jkun responsabbli u konsegwentement jhallas l-ammont likwidat ta’ **€267,100.00** (mitejn, sebgha u sittin elf u mitt Euro) piu average tal-istess telf kull sena sad-data tas-sentenza u piu l-valur tal-imsemmi bastiment issa mgħerreq Gran Michelangelo.

“Tikkundanna lil Alfred Fremal u Bastiment Capitan San Marco jhallsu lis-socjeta` attrici G&C srl. is-somma ta’ **€267,100.00** (mitejn, sebgha u sittin elf u mitt Euro) piu average tal-istess telf kull sena sad-data tas-sentenza u piu l-valur tal-imsemmi bastiment issa mgħerreq Gran Michelangelo.”

8. Minhabba s-sottomissjonijiet voluminuzi, ripetizzjonijiet interminabbli u nuqqas ta’ sekwenza fl-argumenti esposti fir-rikors tal-appell, din il-Qorti kellha diffikulta` tidentifika b’mod konciz is-sostanza tal-aggravji tas-socjeta` appellanti izda jidher li b’mod generali l-aggravji jirrigwardjaw is-segwenti: [1] apprezzament tal-provi mill-ewwel Qorti, [2] responsabbilita` għall-incident, [3] l-element tal-forza magguri u, [4] il-likwidazzjoni tad-danni.

9. Permezz tar-risposta pprezentata fit-23 ta’ Gunju 2014, il-konvenuti, għar-ragunijiet mogħtija fl-istess risposta, isostnu illi l-ewwel Qorti għamlet analizi akkurata tad-dinamika tal-incident u għalhekk, filwaqt illi s-sentenza appellata għandha tigi kkonfermata, l-appell għandu jigi michud.

L-Aggravji

L-Ewwel Aggravju

10. Billi l-ewwel aggravju, li fih diversi ilmenti, jirrizulta li huwa msejjes kollu kemm hu fuq apprezzament hazin tal-fatti li, skont l-appellanti, sar fis-sentenza appellata, ikun opportun qabel xejn li jigi ribadit illi, bhala regola generali, din il-Qorti bhala qorti ta' revizjoni ma tid-disturbax facilment id-diskrezzjoni u l-evalwazzjoni tal-provi maghmula mill-ewwel Qorti hlief meta l-apprezzament tal-provi jkun sar b'mod manifestament hazin jew li tkun sodisfatta li tkun ser tigi kommessa ingustizzja jekk ma tintervjenix. Fis-sentenza taghha fl-ismijiet **Therese Pace v. Carmela Borg**¹, gie rapportat li:-

“Din il-Qorti pero' tapprezza wkoll li xorta hu d-dover taghha li tezamina sewwa l-provi mressqa u barra minn hekk, huwa wkoll importanti li l-istess provi u l-konkluzjonijiet ta' kif graw il-fatti in kwistjoni jigu evalwati sewwa u interpretati skont il-ligijiet taghna u l-gurisprudenza l-akta recenti u kostanti fil-materia.” [App. **Attard v. Direttur tas-Sahha**, 31 Meju 2014, riprodotta b'approvazzjoni fil-kawza App.S **Joseph John Parnis v. Mary Parnis**, 31 Ottubru 2014].

11. Ukoll fis-sentenza taghha **Maria Galea Testaferrata v. Carmelo Delia**², din il-Qorti rrapportat hekk:-

“Ghalhekk il-Qorti tal-Appell hija qorti ta' revizjoni xorta wahda ghandha d-dover li tezamina sewwa l-provi mressqa ... huwa wkoll importanti li l-provi u l-konkluzjonijiet ta' kif graw il-fatti jigu evalwati sewwa u interpretati skont il-ligijiet taghna u l-gurisprudenza l-aktar ricenti u kostanti fil-materja [App. **Attard v Direttur tas-Sahha**, 31/5/2014]”

¹ Deciza 18 ta' Lulju 2017

² Deciza 29 April 2016

12. Fid-dawl tal-premess, din il-Qorti sejra ghalhekk tinvestiga u tiddetermina l-fondatezza tal-aggravji sollevati mill-appellanti izda mhux qabel ma tosserva illi it-tezi tal-appellanti dwar kif sehew l-iskontri bejn id-dghajjes involuti f'dan l-episodju ma kienitx dejjem konsistenti. Infatti, filwaqt illi bhala konvenuti fil-kawza 1084/2006 mismugha kontestwalment, l-appellanti jsostnu illi ghall-akkadut ma jahtux huma ghaliex il-bastiment Gran Michelangelo ma qatax mic-cimi tieghu minhabba negligenza da parti taghhom, u illi ma kien hemm ebda kuntatt bejn l-imsemmi bastiment u l-bastiment Capitan San Marco li seta' kkaguna l-hsarat pretizi mill-atturi, allura konvenuti, f'dawk il-proceduri, f'din il-kawza taghhom l-appellanti jivvantaw tezi pjuttost differenti fir-rikors guramentat taghhom.

13. Fil-proceduri odjerni l-appellanti jsejsu t-talbiet taghhom fuq il-premessa illi:

“... ..waqt il-lejl tal-14 ta' Dicembru 2005, il-bastiment Capitan San Marco qata' c-cimi tieghu u inkalja mal-bastiment Gran Michelangelo li wkoll inqata' mic-cimi tieghu, u kkawazalu danni sostanzjali... ..”³

14. Din il-Qorti ma tistax ma tinnutax ukoll illi t-tezi finali tal-appellanti, fost diversi spekulazzjonijiet li saru tul il-kors kollu ta' dawn il-proceduri, hija fis-sens illi wara li l-hbula tal-irbit tal-Capitan San Marco inqatghu minhabba allegata negligenza da parti ta' sidha fis-sistema ta' rbit ta' dan il-bastiment, din tkaxkret bir-rih qawwi min-Nofsinhar u habtet mal-

³ Sentenza pga.2

jott zghir Ocean Lady u t-tnejn, inkaljati ma' xulxin, spicaw imwahhlin mal-qiegh baxx tal-bahar fil-Maghluq ta' Marsaxlokk. Skont l-appellanti, konvenuti fil-kawza Numru 1084/2006, ma kien hemm ebda kuntatt bejn il-Capitan San Marco u l-Gran Michelangelo hief meta l-Gran Michelangelo wasal fil-bahar baxx tal-Maghluq fejn kienu diga` inkaljati flimkien iz-zewg dghajjes l-ohra. L-appellanti jikkontendu li dan gara ghaliex, filwaqt illi l-Capitan San Marco ma kellha xejn xi jzzommha milli tingarr b'pass mgħaggel mar-rih qawwi lejn ix-xatt wara li ceda l-irbit tagħha, il-pass tal-Gran Michelangelo li kienet qed tigbed magħha l-piz ta' katina b'tul ta' cirka 30 metru taht wicc il-bahar, kien ferm iktar rallentat u għalhekk fl-istess rih hija waslet fix-xatt tal-Maghluq hafna wara li z-zewg dghajjes l-ohra kienu diga` ilhom inkaljati u mahbutin ma' xulxin.

15. Din il-Qorti ma tistax ma tosservax ukoll illi tul il-kors kollu tas-smigh tal-provi u fis-sottomissjonijiet orali u bil-miktub f'dawn il-proceduri mismughin kontestwalment, sew quddiem l-ewwel Qorti u sewwasew quddiem din il-Qorti, l-appellanti iffokaw id-difiza tagħhom (i) biex jeskludu t-tezi li kien hemm impatt jew kuntatt bejn il-Gran Michelangelo u l-Capitan San Marco qabel effettivament iltaqghu fil-bahar il-baxx tal-Maghluq, u (ii) biex jissottolinejaw li l-hsarat sofferti mill-Capitan San Marco huma kompatibbli biss mad-daqqiet li qalghet mill-Ocean Lady meta l-Capitan San Marco ingarret mill-kurrent għal fuq il-jott zghir li tkaxkar mill-bastiment l-iehor sax-xatt fejn inkaljaw ma' xulxin. Din il-

pozzjoni hija evidentement inkompatibbli mal-pozizzjoni li hadu l-appellanti fit-talbiet tagħhom f'din il-kawza, imsejsin fuq premissa li kienet wara kollox il-Capitan San Marco li "inkaljat" mal-Gran Michelangelo wara li qatghet ic-cimi tagħha.

16. Fl-istess vena, u minn ezami tal-atti processwali, jirrizulta wkoll lil din il-Qorti illi l-appellanti ma ressqu ebda prova indirizzata biex turi li kienet il-Capitan San Marco li baqghet diehla fil-Gran Michelangelo u kkagunatilha l-hsarat pretizi minnhom f'din il-kawza.

17. Madanakollu, in vista tal-fatt illi r-rikors tal-appell ipprezentat mill-appellanti mis-sentenza appellata huwa prattikament identiku għar-rikors tal-appell ipprezentat mis-socjeta` Fish and Fish Limited mis-sentenza mogħtija wkoll fis-17 ta' Settembru 2013 fil-kawza 1084/2006, din il-Qorti sejra tikkunsidra l-aggravji tal-appellanti odjerni mill-istess lenti li biha ezaminat l-aggravji tal-imsemmija socjeta` Fish and Fish Limited fir-rikors tal-appell tagħha fil-kawza 1084/2006.

18. B'mod aktar specifiku, l-ewwel aggravju tal-appellanti jittratta diversi aspetti tad-dinamika tal-iskontri bejn it-tliet dghajjes involuti f'dan is-sinistru, u l-apprezzament tal-provi li sar mill-ewwel Qorti fir-rigward. Essenzjalment, l-appellanti jikkontendu li l-ewwel Qorti messha, mill-provi akkwiziti waslet għall-konkluzjoni: [1] li l-irbit tal-bastiment Capitan San Marco mal-baga tieghu ma cediex minhabba impatt mill-bastiment

Gran Michelangelo izda ceda minhabba li l-konvenut kien jorbot qasir bi hbula li kienu rqaq wisq biex jifilhu għall-bastiment fil-maltemp qawwi ta' dak il-lejl; [2] li l-Gran Michelangelo qatt ma seta' habat mal-Capitan San Marco; [3] li z-zewg bastimenti inqalghu separatament mill-irmiggi tagħhom u li l-uniku impatt bejniethom sar meta l-Gran Michelangelo, minhabba t-toqol tal-katina li kienet qeghda tigbed taht wicc il-bahar, wasal finalment fil-bahar baxx tal-bajja fejn kien hemm diga` mahbutin il-Capitan San Marco u l-Ocean Lady. Skont l-appellanti, wara li nqatghu l-hbula tal-Capitan San Marco u waqt li dan il-bastiment kien qed jingarr 'il gewwa bir-rih qawwi lejn il-bajja ta' Marsaxlokk, sab il-jott Ocean Lady fit-trajettorja tieghu, habat mieghu u kaxkritu sal-baxx fejn iz-zewg dghajjes spiccaw inkaljati ma' xulxin.

19. L-appellanti jsostnu, enfatikament u ripetutament fir-rikors tal-appell, illi l-ewwel Qorti kienet skorretta meta fissret li t-tezi tagħhom tippertja fuq l-ipotesi li z-zewg bastimenti nqalghu mill-irmiggi tagħhom flimkien jew fl-istess waqt, għaliex din it-tezi qatt ma giet vantata minnhom. Huma jghidu li dejjem kienet il-fehma tagħhom li l-hbula tal-Capitan San Marco cedew minhabba negligenza fl-irbit tad-dghajsa mal-baga u addirittura qabel il-Gran Michelangelo inqala' mill-irmigg tieghu. Huwa inkoncepibbli, skont l-appellanti, li qatt seta' jsir impatt bejn iz-zewg dghajjes qabel il-wasla tal-Gran Michelangelo fil-bahar baxx tal-bajja ta' Marsaxlokk għaliex, filwaqt li l-Capitan San Marco nqatghet mill-hbula marbutin mal-pruwa tagħha u ma kellha xejn x'izommha milli

tingarr mir-rih, il-Gran Michelangelo kienet qed tigbed il-piz ta' katina ta' bejn 15 u 30 metru taht wicc l-ilma, liema piz naqqas konsiderevolment il-pass li bih setghet tidriftja.

20. Skont l-appellanti, il-fatt li l-ewwel Qorti ghazlet li temmen il-verzjoni tal-konvenuti dwar il-mekkanizmu tal-akkadut, jimmanifesta nuqqas ta' kunsiderazzjoni u apprezzament ta' diversi provi u fatturi li, mehudin flimkien, kellhom iwasslu ghal konkluzjoni dijametrikament kontrarja ghall-konkluzjoni effettivament raggunta fis-sentenza appellata.

21. L-appellanti sejjsu l-bicca l-kbira tal-aggravju taghhom dwar l-apprezzament, skont huma, hazin tal-fatti, li sar fis-sentenza appellata, fuq l-allegazzjoni li l-ewwel Qorti skartat kompletament il-*wind records* dettaljati tas-sighat li fihom gara l-akkadut, liema *records* gew esebiti minn Dieter Achtelstetter (Dok. DA2)⁴. Skont l-appellanti, l-ewwel Qorti ghazlet, minflok, li taccetta t-tezi tal-konvenuti li hija mibnija fuq il-*weather forecast* generali esebiti mill-esperti mqabbdin minn Alfred Fremal, l-Ing. Joe Amato u l-Kaptan Mario Grech, mar-rapporti rispettivi taghhom, mentri, kieku tat kaz ir-rizultanzi tar-rapporti akkurati tar-rih fil-hin rilevanti, kienet tasal ghall-konkluzjoni ferm differenti.

⁴ Dawn huma l-*official weather history* tal-lejl inkwistjoni li juri, inter alia, id-direzzjoni tal-irjehat bil-hin u bil-velocita` taghhom [Kawza 832/06 Fols.118 – 122]

22. L-appellanti jghidu li l-ewwel Qorti kellha tapprezza illi kien wara s-1.15 a.m li l-katina tal-Gran Michelangelo cediet, u b'daqqa t'ghajn lejn ir-rapport tar-rih fis-1.15 a.m. kienet taghraf li dak il-hin ir-rih kien diga` dar u beda jonfoh min-Nofsinhar. Fir-rigward, l-appellanti jaghmlu referenza ghat-testimonjanza ta' Raymond Bugeja li xehed illi kien ra l-Gran Michelangelo mhux f'postu meta mar jittawwal lill-bastiment tieghu wara li kien wassal xi nies Wied il-Ghajn ghall-habta tas-1.00 a.m. Skont l-appellanti, ga ladarba li dan ix-xhud spjega li huwa ra l-Gran Michelangelo titkaxkar 'il gewwa, dan kellu jfisser li r-rih dak il-hin kien gej min-Nofsinhar.

23. L-appellanti jghidu wkoll li mhijjex attendibbli d-decizjoni tal-ewwel Qorti li tabbraccja t-tezi tal-konvenuti ghaliex, filwaqt li l-pozizzjoni tal-irmiggi taz-zewg dghajjes kif deskritta fis-sentenza ma tikkombaccjax mal-pozizzjoni murija fir-ritratt satellitari Dok. JC1, il-pozizzjoni li fiha finalment spicca fil-bajja ta' Marsaxlokk il-Gran Michelangelo (kif murija f'Dok. JC2), hija konfortata pjenament mir-rizultanzi tax-xhieda u tar-rapporti akkurati tar-rih. Skont l-appellanti, huwa eskluż illi, b'rih gej min-Nofsinhar, l-imsemmi bastiment seta' jsegwi t-trajettorja mfissra mill-ewwel Qorti fis-sentenza appellata u tispicca fejn effettivament spiccat kif jidher f'Dok. JC2. Barra minn hekk, jikkontendu wkoll illi jekk, skont l-ewwel Qorti, il-Gran Michelangelo inqata' mill-irmigg tieghu meta r-rih kien qed jonfoh mil-Lvant, kien ikun hemm skontra dirett mal-bastiment Ta' Matthew.

24. Fil-fehma tal-appellanti, l-ewwel Qorti kienet zbaljata wkoll meta accettat it-tezi tal-konvenuti li l-habel irqiq li jidher fir-ritratti Dok. JC 3 u SC3, kien il-*preventor rope* u meta accettat ukoll illi l-Capitan San Marco kellu hbula ta' hxuna ta' 100mm.

25. Finalment, l-appellanti jsostnu, fil-kuntest tal-ewwel aggravju, li l-ewwel Qorti ma kienitx gustifikata tikkonkludi li l-katina tal-irmigg tal-Gran Michelangelo kienet difettuza u li l-akkadut messu gie previst fid-dawl tal-kondizzjoni mgherrija tal-katina u l-maltemp li jaghmel f'dawk l-inhawi, izda minflok, kellha tqabbad esperti indipendenti biex jghinuha tasal ghal konkluzjoni li l-holqa tal-katina ma nqalghetx minhabba negligenza da parti tal-operatur tal-Gran Michelangelo.

26. Rigward il-hsarat fil-Capitan San Marco, l-appellanti jikkontestaw ukoll in-nuqqas tal-ewwel Qorti li taghmel referenza ghax-xhieda ta' Dieter Achtelstetter li qal li kien sema' daqqa kbira ta' hadid ma' hadid, ghall-habta tat-3.00 a.m. B'referenza ghall-fatt illi l-istruttura tal-Gran Michelangelo hija maghmula kollha kemm hi tal-injam, l-appellanti jghidu li din ix-xhieda tista' tigi mfissra biss fis-sens illi l-habta kienet unikament bejn iz-zewg dghajjes tal-hadid, il-Capitan San Marco u l-Ocean Lady. Ikomplu jghidu li hija zbaljata wkoll il-konkluzjoni tal-ewwel Qorti li l-hsarat li soffriet il-Capitan San Marco kienu kkagunati mill-Gran Michelangelo, ghaliex il-hsarat taghha huma kompatibbli biss mal-habta li saret mal-Ocean Lady kif ukoll it-tahbit kontinwu li sar bejniethom wara

li baqghu inkaljati ma' xulxin fil-Maghluq ta' Marsaxlokk. In sostenn ta' dan l-aggravju l-appellanti jirreferu ghall-fatt illi l-hsarat subiti mill-Capitan San Marco kienu fuq l-*istarboard* side, filwaqt illi l-*portside* taghha baqghet pjuttost intatta. Tikkontendi illi kieku d-dinamika tal-incident deskritta mill-ewwel Qorti kienet attendibbli u l-Gran Michelangelo marret fuq il-Capitan San Marco waqt li din tal-ahhar kienet ghadha irmeggjata mal-baga taghha, l-impatt u kwindi l-hsarat ikunu biss fuq il-*portside* taghha.

Verzjoni tal-Appellati

27. Il-konvenuti, da parti tagghom, isostnu illi ma jista' jkun hemm ebda ekwivoku dwar il-mekkanizmu tal-incident u dwar kif il-Capitan San Marco garrab il-hsarat estensivi li sarulha. Fir-risposta tal-appell tagghom, il-konvenuti jsostnu li l-hsarat sofferti fil-Capitan San Marco gew ikkagunati meta l-Gran Michelangelo beda jiddriftja fil-bahar qawwi li kien qed jahkem l-inhawi b'rih qawwa ta' riefnu gej mil-Lvant/ix-Xlokk, wara li nhall mill-irmigg tieghu. Skont l-appellati, dan gara meta l-katina li zzomm il-baga li maghha tinsab marbuta l-Gran Michelangelo, inqalghet minn wahda mill-holoq taghha diversi metri taht il-wicc tal-bahar, ghaliex din il-katina kienet mgherrija. Bir-rih jonfoh mill-imsemmija direzzjoni fil-hin li l-Gran Michelangelo inqala' mill-irmigg tieghu, il-bastiment iddregja bil-katina taht il-bahar, b'mod li skapula l-bastiment Ta' Matthew izda habat bil-*portside* tieghu mal-*bowsprit* u

starboardside tal-Capitan San Marco. Bis-sahha tal-habta, il-*bowsprit* tal-Capitan San Marco ikkaguna hsarat lill-pruwa tal-Gran Michelangelo u inqala', bil-konsegwenza li l-*wires* u *rigging* kollu mqabbdin mal-istess *bowsprit* u mal-arbli tal-Capitan San Marco, waqghu fil-bahar bil-konsegwenza li z-zewg dghajjes inqabdu ma' xulxin sakemm fl-ahhar il-hbula tal-Capitan San Marco li kienu marbuta mal-baga taghha, ma felhux il-piz zejzed ta' dghajsa ohra abbinata mal-qawwa tal-bahar u tar-rih, u cedew.

28. L-appellati jkomplu jsostnu li z-zewg dghajjes imqabbdin flimkien, tant illi r-*rigging* tal-Capitan San Marco thabbel ukoll mal-katina taht il-baga tal-Gran Michelangelo, u bir-rih appuntu dak il-hin jibdel direzzjoni u jibda jonfoh min-Nofsinhar, dawn qabdu trajettorja lejn il-bajja ta' Marsaxlokk, direzzjoni Tramuntana, fejn baqghu deklin fl-Ocean Lady. Bis-sahha tal-impatt u l-kollass eventwali tal-arbli u r-*rigging* taghha, l-Ocean Lady tkaxkret bejn iz-zewg dghajjes bil-mazra tal-qiegh b'kollox, sakemm it-tliet dghajjes inkaljaw mal-qiegh tal-bahar fl-inhawi maghruf bhala l-Maghluq fejn baqghu jahbtu ma' xulxin u jitkissru telghin u nezlin mal-mewg fil-maltemp.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

30. Ghandu jinghad qabel xejn illi huwa doveruz fuq din il-Qorti bhala qorti ta' revizjoni u fid-dawl tal-ewwel aggravju tal-appellanti, illi

tezamina r-rizultanzi processwali kollha tal-kawza in prim'istanza u tiddeciedi jekk il-konkluzjoni li waslet ghaliha l-ewwel Qorti setghetx ragjonevolment u abbazi tal-provi prodotti quddiemha tasal ghaliha minghajr ma jkun sar zball manifest.

31. Jirrizulta immedjatament illi d-diffikulta` ewlenija li rriskontrat l-ewwel Qorti kienu l-verzjonijiet dijametrikament opposti tal-partijiet u tal-atturi nfushom u n-nuqqas ta' xhieda okulari tal-akkadut, abbinati mal-fatt li l-iskontri bejn id-dghajjes involuti mhux talli saru waqt li dawn kienu nhallu jew inqatghu mill-irmiggi taghhom, izda talli l-iskontri saru f'bahar imcaqlaq sew waqt maltempata liema bhalha, bir-rih jaqbel fl-inhawi u jilhaq forza ta' riefnu.

32. Huwa risaput illi f'dawn ic-cirkostanzi l-Qorti trid tiddeciedi fuq il-preponderanza tal-provi akkwiziti, u trid taghzel liema verzjoni u liema dinamika hija l-iktar wahda attendibbli, affidabbli, konvincenti u sorretta mill-evidenza oggettiva quddiemha, u dan fuq bazi ta' probabbilita`. Din il-Qorti ma naqsitx milli tifli bl-ikbar reqqa il-volumi shah ta' xhieda, dokumenti u sottomissjonijiet biex setghet taghmel l-analizi shiha tal-konkluzjonijiet tas-sentenza appellata li giet imsejha biex taghmel minhabba l-aggravji tal-appellanti. Madanakollu, fil-fehma kkunsidrata taghha, ma jirrizultax li l-lanjanzi indirizzati lejn l-apprezzament tal-fatti u provi kif maghmula mill-ewwel Qorti ghall-finijiet tal-konkluzjoni minnha raggunta dwar id-dinamika tal-akkadut huma gustifikati.

33. Fin-nuqqas ta' xhieda okulari li raw l-iskontri rispettivi bejn id-dghajjes attwalment isiru, l-ewwel Qorti ghamlitha cara li hija kienet sejra tistrieħ fuq diversi fatturi biex tipprova tfassal hija stess dik li tirrizulta li hija l-iktar tezi probabbli u affidabbli dwar id-dinamika tal-incident. Minn qari tas-sentenza appellata, jirrizulta b'mod specifiku li l-ewwel Qorti ghamlet referenza espressa għad-dokumenti Dok. AV1, JC1 u JC2, ix-xhieda ta' Raymond Bugeja u x-xhieda tal-esperti *ex parte* li xehdu fil-kawza.

34. Hawnhekk, din il-Qorti trid tagħmel l-osservazzjoni li, fejn jidhol il-bahar, xejn ma huwa impossibbli. Dan il-kaz ma jittrattax dwar incident stradali bejn karożzi misjuqa fit-triq fejn it-traffiku suppost jimxi skont regolamenti kjament accessibbli, izda jittratta dwar habta bejn dghajjes li nqatghu jew inhallu mill-irmiggi tagħhom u ngarru fuq il-bahar, mahkuma mill-forzi tan-natura fil-qawwa ta' maltempata b'riħ li lahaq forza ta' riefnu u li fi ffit tal-hin biddel id-direzzjoni tieghu għal aktar minn darba. Wiehed irid iqis ukoll li, filwaqt li l-Gran Michelangelo kien qed jgħbed katina ta' madwar 30 metru mal-qiegh tal-bahar, il-Capitan San Marco ma kellha xejn x'izommu. Fl-ezami tagħha dwar l-akkadut, din il-Qorti sejra tqis biss jekk dak konkluz mill-ewwel Qorti jirrizultax li huwa probabbli u ragjonevoli abbazi tal-provi akkwiziti, senjatament dawk oggettivi.

35. Din il-Qorti ma tistaxx ma tirmarkax li tinsab ftit perplessa dwar kif l-appellanti jilmentaw, bhala wiehed mill-ilmenti principali taghhom, li l-ewwel Qorti skartat ir-rizultanzi tal-*wind records* dettaljati esebiti minn Dieter Achtelstetter (Dok. DA2) u naqset milli tqishom fl-apprezzament tal-provi li ghamlet. Filwaqt li din il-Qorti taqbel illi din il-prova hija wahda mill-iktar impellenti ghall-finijiet tar-rikostruzzjoni tal-mekkanizmu tas-sinistru u tad-determinazzjoni tal-affidabbilita` tal-verzjonijiet rispettivi tal-partijiet, taghraf ukoll li l-ewwel Qorti mhux talli accennat ghal dawn ir-*records* dettaljati tar-rih fis-sentenza taghha, talli sejset b`mod evidenti l-konkluzjonijiet taghha fuq ir-rizultanzi ta` dawn ir-*records* dettaljati tar-rih fil-hinijiet rilevanti. Ghalkemm dik il-Qorti ma ghamlitx referenza espressa ghall-imsemmi Dok. DA2, jirrizulta manifest f`pagna 8 tas-sentenza appellata, li l-ewwel Qorti riproduciet fl-intier taghhom ir-rizultanzi kollha rilevanti tal-imsemmi Dok. DA2, meta qalet hekk:-

“... bejn l-10.45 p.m. sas-12.45 a.m., ir-rih [li kien Majjestral] kien dar ghal-Lvant. Bejn is-12.45 a.m. sas-1.45 a.m., ir-rih dar għax-Xlokk. Bejn is-1.45 a.m. sal-4.15 a.m. ir-rih dar għal Nofsinar.”

36. Barra minn hekk, huwa evidenti wkoll illi, kontrarjament ghal dak sostnut mill-appellanti fir-rikors tal-appell, il-konkluzjoni tal-ewwel Qorti dwar id-dinamika tas-sinistru hija sorretta pjenament mir-rizultanzi ta` Dok. DA2 b`mod li, anke kieku kellhom ragun l-appellanti li jghidu li l-ewwel Qorti skartat din il-prova fil-konsiderazzjonijiet taghha, din il-Qorti

taqis li f'kull kaz din il-prova tikkonvalida l-verzjoni tal-konvenuti u kwindi l-konkluzjoni tas-sentenza appellata fir-rigward.

37. Fir-rigward tax-xhud Raymond Bugeja, din il-Qorti tosserva li dan kien il-persuna li l-ahhar ra l-bastimenti Gran Michelangelo u Capitan San Marco qabel inqalghu mill-irmiggi tagghom u kien ukoll l-unika persuna li ra l-Gran Michelangelo ftit hin biss wara li beda jingarr mal-kurrent. Dan ix-xhud kien ukoll l-ewwel wiehed li lemah it-tliet dghajjes inkaljati ma' xulxin fil-Maghluq ta' Marsaxlokk. Din il-Qorti taqbel pjenament mal-ewwel Qorti meta tat piz sinifikanti lix-xhieda ta' Raymond Bugeja, ghaliex din it-testimonjanza, maghduda ma' rizultanzi ohra tal-provi, hija krucjali fl-ezercizzju tat-tfassil tad-dinamika tal-incident fid-dawl ukoll tad-Dok. DA2, u f'kull kaz ma ntweriet ebda raguni valida ghaliex l-ewwel Qorti kellha twarrab ix-xhieda tieghu. Ghall-kuntrarju, ma jistax ma jigix osservat illi l-appellanti stess, biex isostnu l-aggravji tagghom fir-rikors tal-appell, ma jiddejqux jirreferu ghat-testimonjanza ta' dan ix-xhud, partikolarment fir-rigward tal-hin tal-iskontru u d-direzzjoni tar-rih u tat-trajettorja li ha il-Gran Michelangelo wara li qata' ic-cimi tieghu.

38. Din il-Qorti wkoll tosserva li jirrizulta inkontestat mix-xhieda ta' Raymond Bugeja, illi meta dan ix-xhud rega' ttawwal lid-dghajsa tieghu Ta' Matthew, ftit wara s-1.00 a.m. min-naha tal-*pitch* tal-*waterpolo* fuq in-naha tal-Lemin tal-bajja, il-Gran Michelangelo kien diga` ingala' mill-

irmigg tieghu u ma baqghax fil-pozizzjoni li kien fiha meta raha fl-10.00 p.m. izda kien jidher bejn il-bastiment tax-xhud u l-Capitan San Marco.

39. Ferm il-premess, u mill-provi akkwiziti, din il-Qorti ma ghandha ebda diffikulta` taghraf illi l-Gran Michelangelo inqala' mill-irmigg tieghu wara l-10.00 p.m. izda xi hin qabel is-1.15 a.m., u allura mhumiex korretti l-appellanti meta jghidu li l-katina tal-Gran Michelangelo cediet wara s-1.15 a.m. Jirrizulta manifest ukoll mill-*wind report* Dok. DA2, li bejn l-10.00 p.m. u is-12.45 a.m. ir-rih dar mill-Grigal ghal-Lvant u, wara s-12.45 a.m. dar ghax-Xlokk sakemm wara 1.45 am dar ghal Nofsinhar, kif *del resto* kkonstatat l-ewwel Qorti. Huwa sinifikanti wkoll li f'dawn il-ftit sighet, ir-rih lahaq forza massima ta' 38.9 kmfs. Mizmumin ferm dawn il-fatturi, din il-Qorti tqis ragjonevoli u verosimili l-konkluzjoni tal-ewwel Qorti li kien appuntu qabel is-1.15 a.m. li cediet il-katina li kienet qed izzomm il-Gran Michelangelo u din id-dghajsa bdiet riesqa bil-mod fid-direzzjoni generali tal-Lvant/Xlokk ossia fid-direzzjoni fejn kienet irmiggjata l-Capitan San Marco.

40. Din il-Qorti tosserva wkoll illi Dok. DA2 huwa inekwivoku fis-sens illi kien biss fis-1.45 a.m. li r-rih dar u beda jonfoh min-Nofsinhar. Billi huwa stabbilit li l-Gran Michelangelo kien diga` qed jingarr mal-kurrent qabel is-1.15 a.m. meta r-rih kien Lvant/Xlokk, hija ftit spjegabbli l-insistenza tal-appellanti fir-rikors tal-appell tagghom li, meta nqatghet il-katina tal-Gran Michelangelo, ir-rih kien qed jonfoh min-Nofsinhar u

b'hekk il-bastiment inkwistjoni spicca f'korsija dritta lejn il-Magħluq ta' Marsaxlokk minghajr ma habtet fil-Capitan San Marco. Wara kollox, il-Kaptan Mario Grech ma halla ebda ekwivoku illi b'rih jonfoħ mil-Lvant/ix-Xlokk, il-Gran Michelangelo seta' facilment jingarr fid-direzzjoni tal-irmigg tal-Capitan San Marco.

41. Skont l-appellanti, id-dikjarazzjoni li għamel ix-xhud Raymond Bugeja meta ddepona li f'xi hin wara s-1.00a.m. huwa ra l-Gran Michelangelo "*jitkaxkar 'il gewwa*", ma tistax tisser hliel li d-direzzjoni tar-riħ meta l-Gran Michelangelo inhallet mill-irmigg tagħha, kienet min-Nofsinhar.

42. Din il-Qorti ma tistax ma tosservax illi din it-tezi tal-appellanti tiskarta għal kollox il-fatt li r-riħ kien ilu jonfoħ b'mod qawwi mill-Grigal u mil-Lvant, matul il-gurnata kollha tat-13 ta' Dicembru 2005, dar mix-Xlokk għal ftit hin u finalment, fis-1.45 a.m. dar min-Nofsinhar. Izda fuq kollox, din il-Qorti tqis ukoll li, kontrarjament għal dak li jikkontendu l-appellanti, id-dikjarazzjoni li għamel Raymond Bugeja rigward dak li lemah ftit wara s-1.00 a.m., mehuda fl-assjem tagħha, ma tagħti ebda konfort lit-tezi tal-appellanti. Lanqas huwa car kif l-appellanti, wara li għamlu tant enfasi fuq ir-rizultanzi tal-*wind records* dettaljati, ma setghux jobsru li Dok DA2 tikkontrasta b'mod irrikonciljabbli mal-verzjoni tagħhom li, fil-hin li Raymond Bugeja ra l-Gran Michelangelo jiccaqlaq 'il gewwa, ir-riħ kien geġ min-Nofsinhar. Jirrizulta li dak il-hin ir-riħ kien

ghadu jdur minn rih qawwi mil-Lvant, ghal rih qawwi mix-Xlokk u evidentement, dan huwa ferm kompatibbli mal-konkluzjoni tal-ewwel Qorti li l-irmigg tal-Gran Michelangelo nqata' mill-katina u beda jingarr mal-kurrent meta r-rih kien ghadu gej mil-Lvant/Xlokk.⁵

43. Ghalkemm din ill-Qorti taqbel mal-osservazzjoni tal-ewwel Qorti li l-bahar huwa imprevedibbli, u taghraf ukoll li ebda dghajsa ma hija ser issegwi trajettorja dritta f'bahar u maltemp bhal dak li hakem il-bajja ta' Marsaxlokk dak il-lejl, ghandu jinghad ukoll illi, wara diversi sieghat matul il-gurnata tat-13 ta' Dicembru ta' rih qawwi hafna jonfoh mid-direzzjoni generali tal-Lvant, hija verosimili l-osservazzjoni li l-imbatt ma jaqlibx kif appena jdur ir-rih, u li l-kurrent jibqa' gej ghal ftit hin mill-istess direzzjoni anke wara li jdur ir-rih. Ghalhekk, din il-Qorti ma ssib xejn x'ticcensura fil-konkluzjoni tal-ewwel Qorti illi meta l-Gran Michelangelo wasal sal-Capitan San Marco u sar l-iskontru r-rih kien mix-Xlokk jew qed idur ghal Nofsinhar ghall-habta tas-1.45 a.m. Wara kollox, skont kif jirrizulta minn Dok. AV1 u Dok. JA3 u JA4, u kif sorrett ulterjorment bit-testimonjanza tal-Ing. Joe Amato u tal-Kapt. Mario Grech, huwa verosimili li wiehed iqis li bir-rih jinfor mil-Lvant/ix-Xlokk qawwa ta' riefnu, il-Gran Michelangelo wara li qata' c-cimi tieghu, qabad u segwa

⁵ Wara kollox, kif xehed Dieter Achtelstetter⁵ fir-rigward:-*"But if you look at the weather records there are peaks in the air at around midnight with gusts up to fifty kilometres an hour from the east which actually put additional force on the mooring."*

perkors li bih, filwaqt li giet evitata l-lanca Ta' Matthew, waslu sal-Capitan San Marco.⁶

44. F'dan l-istadju, u biex tigi trattata d-dinamika proprja tal-iskontru bejn iz-zewg basstimenti, din il-Qorti hi tal-fehma li ghandha ssir referenza ghar-rapport kif ukoll ghax-xhieda in kontro-ezami tal-Kapt. Mario Grech li, fil-fehma taghha, spjega bl-iktar mod car u attendibbli, fil-kuntest tal-pjanti Dok. JA3 u JA4 kif setghet issir il-habta bejn il-Gran Michelangelo u l-Capitan San Marco fil-kondizzjonijiet tat-temp prevalenti fil-hin in dizamina u fid-dawl tal-fatt li l-Gran Michelangelo kien qed ikaxkar mieghu katina b'tul ta' bejn 15 u 30 metru taht il-bahar. Fil-paragrafu 7 tar-rapport tieghu, il-Kapt. Mario Grech ghamel is-segwenti osservazzjoni:-

“... when the chain parted, this left the Gran Michelangelo free to drift in a west to northwesterly direction (i.e. towards the other two vessels moored in the vicinity) which direction was dictated by the high east and southeasterly winds blowing on the night”.

45. In propositu f'dan il-kuntest, huwa opportun li din il-Qorti tissenjala illi jirrizulta inkontestat li l-Gran Michelangelo nhall mill-irmigg tieghu ghaliex inqatghet il-katina tal-hadid li kienet tghaqqad il-baga mal-qiegh tal-bahar u mhux minhabba xi fattur iehor. Il-Kapt. Mario Grech komplax jixhed hekk fir-rigward:-

⁶ Jigi osservat in propositu illi r-rapport tal-Kapt. J. Dalli (Dok. JMD1 a fol. 136 tal-kawza 832/2006) ma giex imhejji b'referenza ghar-records dettaljati tar-rih izda ghar-rapport tat-temp generali, izda xorta wahda dan ix-xhud espert ikkonferma illi b'rih gej mix-Xlokk, il-Gran Michelangelo kien jispicca fuq il-Capitan San Marco.

“... peress li l-pruwa qed tigbed mal-baga jigu pruwa dejjem ghal gor-rih. ... il-kuntatt sar izjed pruwa ma' pruwa milli mal-poppa. B'xi mod il-bastimenti ma kienux parallel ta' xulxin wiehed gej fuq l-iehor u spjegajtha ghax meta bastiment jidriftja x'hin ikun free, jidriftja *beam on*. Issa tajtu factor ta' katina qed tigbed, mhux izzommu zgur, li kieku jzommu jdur mill-ewwel u jigi l-poppa u tolqotlu l-poppa, pero` ma kienx qed izomm daqshekk lanqas. Fis-sens li spiccaw laqtu lil xulxin at an angle bil-pruwa, jien ghalija l-contact sar pruwa ma' pruwa, u pruwa ma' pruwa mhux head on...”. [sottolinejar ta' din il-Qorti]

46. Fid-dawl ta' din it-testimonjanza u tar-ritratti esebiti kif ukoll Dok. MG3 li huwa l-istess bhal Dok. JA3 u JA4, din il-Qorti ftit li xejn ghandha diffikolta` taccetta bhala affidabbli t-tezi tal-konvenuti dwar kif probabbilment sehhet il-habta bejn iz-zewg bastimenti. Ghaldaqstant din il-Qorti ma tqisx li ghandha tiddisturba l-konkluzjoni tal-ewwel Qorti dwar kif sar l-iskontru bejn il-Gran Michelangelo u l-Capitan San Marco.

47. Din il-Qorti tqis ukoll li fid-dawl tax-xhieda esperta tal-Kapt. Mario Grech, fuq citata, ragjonevolment wiehed jista' jifhem li bil-piz tal-katina fuq quddiem, il-pruwa tal-Gran Michelangelo ma ppontatx kompletament ghal gor-rih gej mil-Lvant/Xlokk u ghalhekk id-dghajsa ma mexietx *parallel* mal-Capitan San Marco. Jekk wiehed jikkonsidra wkoll it-tezi li l-Capitan San Marco kienet, sadanittant, ghadha marbuta bil-baga taghha, ma jistax jigi eskluż li l-*bowsprit* taghha kienet qeghda tipponta fid-direzzjoni tar-rih u kwindi, lejn il-*portside* tal-Gran Michelangelo.

48. Fil-fehma konsidrata ta' din il-Qorti, id-dinamika tal-habta mfissra mix-xhieda esperta tal-Kapt. Mario Grech u l-Ing. Joe Amato, kif sorretta mir-ritratti u dokumenti fuq indikati, kif ukoll mill-*wind records* dettaljati,

ma tistax tigi mwarrba anzi, twassal biex tikkonvinci ulterjorment lil din il-Qorti dwar il-attendibbilta` tat-tezi tal-konvenuti mhux biss fis-sens illi l-Capitan San Marco kienet ghadha marbuta mal-baga taghha meta ntlagt mill-Gran Michelangelo, izda wkoll fis-sens illi d-daqqiet u tkissir fuq il-portside tal-Gran Michelangelo kienu rizultat tal-impatt lagenba mal-bowsprit partikolari tal-Capitan San Marco. Din il-Qorti ma tistax ma tinnotax illi dan il-*bowsprit* jigi fl-istess livell tal-parti mill-pruwa tal-Gran Michelangelo li tidher imtajra fir-ritratt Dok. SC7. Fuq kollox, b'referenza ghar-ritratt Dok. AV5, ma jirrizulta ebda inkompatibbilta` fil-hsarat subiti fil-Gran Michelangelo u l-Capitan San Marco li tista' teskludi t-tezi tal-konvenuti, li giet accettata mill-ewwel Qorti.

49. Mizmum ferm il-premess, din il-Qorti ma tistax taqbel mal-appellanti meta jghidu li d-danni li soffriet il-Capitan San Marco huma kawza diretta tal-impatt li kellha mal-Ocean Lady u li l-Gran Michelangelo ma kkontribwixxa b'ebda mod ghad-danni subiti. Mhix attendibbli lanqas l-allegazzjoni tal-appellanti li l-Capitan San Marco u l-Gran Michelangelo ma gewx in kuntatt ma' xulxin. Anzi, din il-Qorti hija konvinta mill-ispjegazzjoni moghtija mill-konvenuti u sorretta mix-xhieda esperti li ressqu fil-kawza, illi l-impatt mal-pruwa tal-Capitan San Marco setghet facilment wasslet biex inkisret il-bowsprit bil-konsewgenti kollass tal-masts u rigging taghha, u bir-rizultat ulterjuri li bil-piz ta' zewg

dghajjes iserrah fuqu, maghdud bil-qawwa tal-mewg u tar-riefnu prevalenti dak il-hin, l-irbit tal-Capitan San Marco ceda.⁷

50. Din il-Qorti ma taqbilx mat-tezi tal-appellanti illi l-hbula tal-Capitan San Marco nqatghu ghaliex il-hxuna tagghom ma kienitx idonea ghal bastiment tad-daqs tieghu f'kondizzjonijiet ta' maltemp. Inoltre, tqis li huwa ftit spjegabbli kif l-istess appellanti jistghu jeskludu illi l-hbula tal-Capitan San Marco setghu jinqatghu bil-piz tal-Gran Michelango fuqha, meta jigu kkonsidrati: id-direzzjonijiet tal-irjehat skont il-*wind report* dettaljat, il-fatt li l-katina tal-Gran Michelangelo cediet u l-pozizzjoni taz-zewg dghajjes qabel ma cediet il-katina.

51. Il-Qorti tosserva li, minkejja l-attakk li ghamlu l-appellanti fuq ix-xhieda tal-Ing. Joe Amato fir-rigward tal-hbula tal-Capitan San Marco, din il-Qorti ma rriskontrat ebda raguni ghaliex ghandha tiskarta d-depozizzjoni ta' dan l-espert. Wara kollox, oltre li dan spezzjona l-hbula fizikament u kkonstata l-hxuna tagghom, dan ix-xhud eskluda kategorikament it-tezi tal-appellanti illi l-habel irqiq kien il-*preventor rope* u l-istess xhud kien konsistenti fix-xhieda tieghu illi l-Capitan San Marco kienet marbuta b'habel bi hxuna ta' 100mm li kien idoneju biex tiflah ghall-bastiment u fil-kondizzjonijiet tar-rih u bahar. Ghalhekk din il-Qorti ma hijjex sejra tiddipartixxi mid-decizjoni tal-ewwel Qorti li ghazlet li tistrieħ fuq ix-xhieda tieghu milli fuq ix-xhieda tal-Kapt Jimmy Dalli u

⁷ Din il-konkluzjoni tinsab sorretta mir-rapport tal-Kapt. Mario Grech.

kkonkludiet li l-Capitan San Marco qatghet il-hbula taghha minhabba l-impatt u l-piz tal-Gran Michelangelo.

52. Għall-kompletezza, din il-Qorti lanqas thoss li għandha twarrab il-fatt illi fix-xhieda tiegħu in kontro-ezami, il-Kapt. Mario Grech eskluda li l-Capitan San Marco kien marbut hazin kif eskluda wkoll l-ipotesi li l-mod kif kien marbut seta' wassal biex il-hbula jinqatghu wahdehom fil-maltempata kif allegat mill-appellanti.

53. F'dan is-sens ukoll tirrespingi l-ilment tal-appellanti li l-ewwel Qorti għamlet hazin li warrbet dak li gie rapportat fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħhom in prim'istanza, fejn spjegaw li l-Capitan San Marco qatghet il-hbula taghha, waslet iktar qabel il-Gran Michelangelo fil-Maghluq ta' Marsaxlokk, u l-hsarat li garrbet kienu gew ikkawzati mill-Ocean Lady u mhux mill-Gran Michelangelo. Din il-Qorti tinnota appuntu li din it-tezi tal-appellanti giet kontradetta saħansitra mix-xhud prodott minnhom stess, Silvio Caruana, illi fl-affidavit tiegħu ivvanta ipotesi kompletament inkompatibbli ma' dik tal-appellanti.⁸

54. Biex jigi indirizzat issa l-ilment tal-appellanti, li t-tezi tagħhom kif fuq imfisser, hija sorretta mill-pozizzjoni tal-hsarat sofferti fiz-zewg dghajjes, din il-Qorti ezaminat bir-reqqa r-ritratti tal-hsarat estensivi li garrab il-Capitan San Marco, kif ukoll izda mhux limitament, ir-rapporti

⁸ Fl-Affidavit tiegħu, Silvio Caruana fisser kif, skont hu, il-Capitan San Marco baqgħet gejjja fuq il-Gran Michelangelo li kienet diga` mkaxkra 'l gewwa u dahlet fuqha bil-genb starboard side u kkawzat hafna hsarat fuq il-pruwa u tal-portside tal-Gran Michelangelo.

u x-xhieda tal-Ing. Joe Amato, kif ukoll ix-xhieda tal-Kapt. Mario Grech. Din il-Qorti m'hijiex konvinta mill-ispjegazzjoni moghtija mill-appellanti illi t-tliet arbli tal-Capitan San Marco inkissru (kif jidher fir-ritratti), ghaliex din id-dghajsa nqatghet mic-cimi taghha, habtet mal-Ocean Lady li inkaljat maghha, u dawn eventwalment spiccaw imwahhlin fil-bahar baxx tal-Maghluq jahbtu ma' xulxin fil-mewg. Daqqa t'ghajn lir-ritratt Dok. AV5 tqieghed fil-perspettiva d-daqs tal-Capitan San Marco relattivament ghad-daqs tal-Ocean Lady. Din il-Qorti ma hijiex konvinta lanqas illi impatt ma' jott zghir bhal ma huwa l-Ocean Lady tista' tikkaguna hsara tal-entita` attwalment imgarrba mill-Capitan San Marco, lanqas fid-dawl tal-fatt li dawn il-bastimenti ghamlu hin konsiderevoli jahbtu ma' xulxin bil-qilla tar-rih u l-imbatt tal-bahar f'dawk il-hinijiet.

55. Din il-Qorti tqis illi huwa pjuttost evidenti illi l-entita` ta' *entanglement* tar-rigging u hbula tal-Capitan San Marco fil-katina u rmigg tal-Gran Michelangelo, kif del resto deskritta mix-xhieda prodotti mill-konvenuti kif ukoll mill-appellanti li marru jghinu biex jehislu lid-dghajjes meta dawn instabu fil-Maghluq, hija iktar probabbli li saret meta il-bastimenti kienu mqabbdin flimkien ghal certu hin qabel waslu fil-bahar baxx u wehlu fil-Maghluq.⁹ Din il-Qorti hija tal-fehma wkoll li wiehed mill-fatturi l-iktar impellenti li seta' wassal ghal dan it-thabbil tar-rigging mal-irmigg tal-Gran Michelangelo, huwa l-kollass tal-*bowsprit* u

⁹ "Rigging was severely damaged by the Gran Michelangelo thrashing about the shipside" - Ing Joe Amato in Dok. JA10 a fol. 338

kwindi tal-arblu u *r-rigging* tal-Capitan San Marco b'kawza tal-impatt mal-imsemmija bastimenti u dan ikkonsidrat ukoll fid-dawl tal-fatt taqcaqliq kontinwu tal-bahar li, kif jirrizulta mix-xhieda, ikun inevitabbilment irrinforza dan it-thabbil bil-konsegwenza li z-zewg dghajjes inkaljaw ma' xulxin u ngarru flimkien lejn ix-xatt bir-rih, li sadanittant lahaq dar min-Nofsinhar.

56. Din il-Qorti tqis ukoll illi d-dinamika fuq imfissra tkompli tikkonforta ulterjorment il-konkluzjoni tal-ewwel Qorti illi bir-rih issa jonfoh min-Nofsinhar, iz-zewg dghajjes, inkaljati ma' xulxin, qabdu trajettorja lejn ix-xatt u qabdu wkoll fit-tragitt taghhom l-Ocean Lady bil-konsegwenza illi dan il-jott zghir spicca mwahhal bejniethom fil-Maghluq. Il-fatt li l-Ocean Lady ingarret sal-Maghluq ta' Marsaxlokk bil-mazra taghha b'kollox, ikompli jikkonvinci lil din il-Qorti illi l-piz fuq din il-mazra kien wiehed esagerat, u dan jikkombaccja sew mal-konkluzjoni tal-ewwel Qorti li l-Gran Michelangelo u l-Capitan San Marco, imwahhlin ma' xulxin, dahlu fuq dan il-jott iz-zghir u kaxkruh maghhom lejn ix-xatt. F'kull kaz, din il-Qorti ma tarax li hemm raguni valida biex twarrab il-fehma esperta tal-Kapt. Mario Grech illi "*Il-bastimenti gew llokjati flimkien qabel [ma waslu] fil-Maghluq*".¹⁰

57. Mizmumin ferm dawn il-konsiderazzjonijiet fuq rapportati, din il-Qorti ma tqisx bhala verosimili t-tezi tal-appellanti li dik l-entita` ta'

¹⁰ Udjenza tat-12 ta' Ottubru 2010, pagna 15.

thabbil li ddeskrivew ix-xhieda li sabu d-dghajjes inkaljati flimkien filghodu, setghet saret billi, kif jippretendu l-appellanti, il-Gran Michelangelo wasal fil-Maghluq wara li z-zewg dghajjes ohra kienu diga` mahbutin u maqbudin hemmhekk, u baqa` jahbat magghom, bl-Ocean Lady fin-nofs bejniethom.

58. Din il-Qorti ma tqisx lanqas li ghandhom ragun l-appellanti jilmentaw li l-ewwel Qorti messha waslet ghall-konkluzjoni li l-habta li sema` Dieter Achtelstetter fit-3.00 a.m. setghet kienet habta bejn il-Capitan San Marco u l-Ocean Lady biss. Huwa evidenti li l-appellanti jorbtu l-aggravji tagghom fil-qafas tad-dinamika tal-incident b`mod preponderanti mat-tifsira li jaghzlu jaghtu lill-hoss li sema` dan ix-xhud ghall-habta tat-3.00 a.m. bhala hadid ma` hadid, u teskludi li f`dan l-impatt kienet involuta l-Gran Michelangelo ghaliex l-istruttura taghha huwa tal-injam. Din il-Qorti ma tikkondividix dan il-hsieb ghaliex, certament, dak li ddeskriva l-imsemmi xhud ma jimmilitax kontra l-ipotesi li abbraccjat l-ewwel Qorti, cioe` li bir-rih jonfoh min-Nofsinhar fit-3.00 a.m., il-Gran Michelangelo u l-Capitan San Marco, maqbudin ma` xulxin, baqghu deklin fl-Ocean Lady fuq il-perkors tagghom lejn ix-xatt. Din il-Qorti diga` affermat li l-ewwel Qorti kienet korretta illi tqis li ghall-habta tas-1.00 a.m., il-Gran Michelangelo kien diga` nqata` mic-cimi tieghu u kien riesaq lejn il-Capitan San Marco. Ghalhekk, ga ladarba jirrizulta mill-*wind records* Dok. DA2 li r-rih dar min-Nofsinhar wara s-1.45 a.m. meta lahaq forza massima ta` riefnu, u tenut kont ukoll tal-fatt

illi sal-5-00 a.m. jirrizulta li d-dghajjes kollha kienu inkaljati flimkien fil-Maghluq ta' Marsaxlokk, ma jistax jigi eskluż li l-impatt li sema' x-xhud fit-3.00a.m. kien l-impatt bejn il-Capitan San Marco u l-Gran Michelangelo (li kienu inkaljati flimkien), u l-Ocean Lady. Fuq kollox, pero`, din il-Qorti ma taqbilx illi l-appellanti jistghu jisiltu xi prova dwar kif habtu d-dghajjes mis-suppozizzjonijiet tax-xhud Dieter Achtelstetter ghaliex fil-verita`, dan ix-xhud ma ra xejn u sema' biss hoss fil-qawwa ta' maltempata fuq il-bahar, tant li huwa stess xehed illi:-

“It could have been some metal going into each other. ...

“Il-Qorti: “Now the accident was [at] three [am] to four [am] no roughly?”

“Well, that’s when I heard the bang but which doesn’t necessarily mean that the boats didn’t meet before”.

59. Rigward l-ilment tal-appellanti mill-konkluzjonijiet tal-ewwel Qorti dwar il-kondizzjoni tal-katina tal-irmigg tal-Gran Michelangelo, din il-Qorti gharblet ix-xhieda u l-provi kollha prodotti mill-partijiet u ma tistax hlief tosserva li l-preponderanza tal-provi taghti sostenn lid-decizjoni fis-sentenza appellata, li din il-katina kienet tinsab f'kondizzjoni mgherrija u li l-operatur tal-bastiment seta' u messu ippreveda, kieku agixxa bi prudenza u diligenza ordinarja, li f'kondizzjonijiet ta' maltemp qawwi, dik ma kienitx tiflah il-piz tal-bastiment Gran Michelangelo. Fir-rigward, din il-Qorti taghmel referenza fost ohrajn, ghad-diversi ritratti esebiti in atti li juru l-katina in dizamina, ix-xhieda tal-Kapt. J. Dalli li ddeskriva l-katina

bhala *“mittiekla”* u prattikament eskluda l-ipotesi ta’ *cathodic reaction*¹¹, ir-rapport tal-Ing. Joe Amato¹² li jikkonferma l-istat dizastruz tal-katina tal-Gran Michelangelo, ir-rapport tal-Kapt. Mario Grech li wkoll josserva li l-katina kienet *“heavily corroded and wasted to the point that it could not withstand the strong forces of the wind prevailing at the time”*¹³ u x-xhieda tal-istess Kapt. Grech fejn qal li l-katina *“kellha wastage qawwi fuqha fejn kien hemm il-links bejniethom ... kien hemm break tal-link”*.¹⁴ Dieter Achtelstetter ukoll irrimarka hekk riferibbilment ghall-katina tal-Gran Michelangelo: *“... I mean the chain [tal-Gran Michelangelo] was not in a real good state. ... the state of the chain was very very bad so the links were very very thin ”*.¹⁵

60. Ferm il-premess, din il-Qorti hija tal-fehma li l-ewwel Qorti kienet pjenament gustifikata twarrab it-tezi tal-appellanti li l-katina soffriet rejazzjoni kimika li kienet impossibbli li tigi prevista, u ghazlet minflok li tistrieħ fuq il-preponderanza tal-provi u xhieda dwar l-istat tal-katina u dwar x’wassal biex din cediet dakinhar tal-akkadut.

61. Ghalkemm l-appellanti jilmentaw illi l-ewwel Qorti ma messitx waslet ghall-konkluzjoni li l-katina tal-irmigg tal-Gran Michelangelo kienet difettuza minghajr ma hatret espert gudizzjarju biex jagħmel konstatazzjonijiet oggettivi u indipendenti, din il-Qorti ma tistax ma

¹¹ Fol. 136 tal-kawza 832/2006 – xhieda fl-udjenza tat-12 ta’ Ottubru 2010, pagna 11.

¹² Fol. 322 *et seq.*

¹³ Pagna 3 para. 7 tar-rapport tieghu fol 362.

¹⁴ Pagna 26 tax-xhieda viva voce tieghu waqt l-udjenza tat-12 ta’ Ottubru 2010.

¹⁵ Pagna 12 tax-xhieda ta’ Dieter Achtelstetter.

tosservax illi l-gudikant ma ghandu ebda obbligu li jahtar huwa stess espert gudizzjarju in materja, partikolarment f'kaz li jkunu tressqu xhieda esperti *ex parte*. Billi huwa pacifiku li l-qorti ma hijiex marbuta li taddotta l-konkluzjonijiet ta' espert anke dak mahtur minnha stess, kontra l-konvinzjonijiet taghha, isegwi illi r-rizultanzi ta' perizja gudizzjarja ghandhom f'kull kaz jitqiesu bhala prova bhal kull prova ohra. Jispetta ghalhekk lill-parti li ghandha interess li titlob il-hatra ta' espert gudizzjarju biex isahhah it-tezi taghha meta din tkun giet kontradetta minn xhieda esperta ohra. Ferm il-premess, din il-Qorti tqis li jekk l-appellanti ma qablux ma' dawk ix-xhieda li osservaw li l-katina kienet difettuza jew mhux idonea, messhom talbu huma stess il-hatra ta' espert gudizzjarju biex jezamina l-katina, izda ma jistghu qatt jattribwixxu xi nuqqas fir-rigward lill-ewwel Qorti li kkonsidrat sodisfacenti r-rapport tal-esperti *ex parte* prodotti mill-konvenuti. Ghaldaqstant, anke dan l-aspett tal-ewwel aggravju tal-appellanti mhuwix fondat u qed jigi michud.

62. Mizmum ferm ghalhekk dak kollu fuq ikkonsidrat, din il-Qorti ma tirravviza ebda zball fil-konsiderazzjonijiet u konkluzjonijiet tal-ewwel Qorti u ma thossx li ghandha tiddisturba d-diskrezzjoni li uzat biex tasal ghad-decizjoni taghha fir-rigward ta' kif sehh l-akkadut, tant illi fuq l-iskorta tad-dokumenti u provi indikati mill-appellanti, din il-Qorti tasal ghall-istess decizjoni li waslet ghaliha l-ewwel Qorti. Fi kliem iehor, l-

ewwel Qorti kellha quddiemha elementi ta' prova sufficjenti sabiex setghet ragjonevolment tasal ghad-decizjoni li waslet ghalha.

63. Ghaldaqstant dan l-ewwel aggravju qed jitqies bhala infondat u qed jigi michud fl-intier tieghu.

It-Tieni u t-Tielet Aggravju

64. Dawn ser jigu kkonsidrati flimkien ghaliex iz-zewg aggravji gew trattati f'daqqa fir-rikors tal-appell taht il-kappa "*Aggravju Force Majeure u Casualty of Nature*" u f'kull kaz huma konnessi. L-appellanti jilmentaw li l-ewwel Qorti ma kienitx gustifikata tattribwixxi lis-socjeta` Fish and Fish Limited xi htija ghan-nuqqasijiet li setghu gew riskonstrati fl-istat tal-irmigg li fuqu kien marbut il-bastiment Gran Michelangelo, ghaliex dan l-irmigg huwa proprjeta` ta' terzi. Skont l-appellanti, l-ewwel Qorti kellha tasal ghall-konkluzjoni mill-provi akkwiziti, illi l-akkadut sar mhux minhabba nuqqas ta' diligenza da parti ta' Fish and Fish Limited li tagixxi bhala *bonus pater familias*, izda minhabba *force majeure* u kellha wkoll tapplika din il-konkluzjoni, minkejja li l-*force majeure* ma kienitx giet imqajma bhala difiza.

65. L-appellati jsostnu illi ga ladarba l-appellanti Fish and Fish Limited, li topera u kellha l-kontroll effettiv tal-bastiment Gran Michelangelo, kienet responsabbli ghall-incident, ghandha taghmel tajjeb ghad-danni kkawzati lill-bastiment Capitan San Marco. Skont l-

appellati, kienet l-imsemmija socjeta` appellanti li kienet responsabbli ghall-manutenzjoni tal-irmigg li mieghu kien jorbot il-Gran Michelangelo. L-appellati jghidu wkoll li mill-provi prodotti jirrizulta manifest li l-katina li kienet izzomm il-baga, tmermret, u ma kienitx mizmuma f'kondizzjoni biex izzomm bastiment ta' 75 tunnellata, u ta' dan in-nuqqas tahti l-imsemmija socjeta` Fish and Fish Limited.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

66. Riferibbilment ghall-aggravju dirett lejn id-decizjoni tal-ewwel Qorti li sabet htija fl-appellanti Fish and Fish Limited ghal nuqqas ta' manutenzjoni tal-irmigg li mieghu kien ormeggjat il-bastiment minnha operata, din il-Qorti tosserva li jirrizulta manifest mix-xhieda u l-provi akkwiziti, illi s-socjeta` appellanti Fish and Fish Limited kienet ilha tuza dan l-irmigg partikolari bil-permess tas-sid tieghu, certu Paul Attard, ghal diversi xhur. Tant hu hekk, illi evidentement l-istess appellanti rikonoxxiet ir-responsabbilita` taghha ghall-manutenzjoni ta' dan l-irmigg meta enfasizzat ripetutament il-prekawzjonijiet li tghid li hadet qabel bdiet taghmel uzu mill-baga marbuta ma' dan l-irmigg. L-istess appellanti tghid li ma kienitx negligent ghalix, ftit xhur qabel, kienet baghtet haddiema ta' sengha minn taghha biex jibdlu partijiet tal-katina u addirittura ttestjaw is-sahha taghha. Dan kollu gie spjegat fid-dettall fid-depozizzjoni ta' Silvio Caruana quddiem l-ewwel Qorti.

67. Din il-Qorti tosserva li dak li hu rilevanti għall-finijiet tal-vertenza in dizamina mhuwiex it-titolu li bih s-socjeta` appellanti Fish and Fish Limited kienet tokkupa u tuza dan l-irmigg, izda l-fatt inkontestat illi l-bastiment Gran Michelangelo mhux talli kien qed jigi operat mill-appellanti Fish and Fish Limited fiz-zmien tal-incident, talli fiz-zmien tas-sinistru din l-appellanti dehrilha li setghet tormeggjah minghajr riskju ta' incident ma' dan l-irmigg partikolari. Din il-Qorti ma tistax twarrab dak li gie premiss mill-appellanti Fish and Fish Limited fir-rikors promotur tal-kawza Numru 7/2007, illi minhabba l-hsara soffert mill-bastiment Gran Michelangelo, hija kellha tidhol fi spejjez ta' "... *kiri ta` bastiment alternattiv necessarju fl-operazzjonijiet taghha u dan sakemm il-bastiment Gran Michelangelo sarulu r-riparazzjonijiet u tiswija tal-hsarat sofferti*". Għahekk ma tistax tippretendi li tigi skolpata l-appellanti billi tghid li m'hijiex is-sid tal-irmigg meta huwa evidenti li kellha l-kontroll pjen u effettiv tal-bastiment fiz-zmien rilevanti meta ddecidiet li tankra l-bastiment ma' dak l-irmigg.

68. Billi l-ligi fl-Artikolu 1031 tal-Kodici Civili tqis li kull wiehed iwiegeb għall-hsara li tigri bi htija tieghu, isegwi li jista' jigi skolpat mill-htija għall-hsara li tigri b'imgibitu biss min juri li għamel dak kollu mistenni minn *bonus pater familias* biex jipprevjeni li ssir dik il-hsara. F'dan il-kaz, kieku s-socjeta` Fish and Fish Limited agixxiet bhala *bonus pater familias* biex tassigura li ma ssirx hsara bid-decizjoni taghha li tormeggja l-bastiment mal-irmigg in dizamina, kellha tinduna u tipprevedi li

f'maltempata bhal dik tal-lejl in kwistjoni l-katina fil-kondizzjoni li kienet setghet tinqata'. Fil-fatt, il-fatti provati manifestament juru li l-katina ma felhitx ghat-tigbid tal-bastiment ta' dak it-tunnellagg f'maltemp qalil bhal dak li hakem l-inhawi dakinhar tal-incident.

69. Din il-Qorti diga` ghamlet il-konsiderazzjonijiet taghha dwar ir-rizultanzi tax-xhieda esperta *ex parte* prodotta mill-partijiet relattivament ghall-kagun tal-ksur tal-holqa jew holoq tal-katina in dizamina u, bhall-ewwel Qorti qabilha, hija konvinta illi l-konsegwenzi tal-event dannuz kienu prevedibbli, bl-uzu ta' diligenza ordinarja, minn kull min seta' jaghmel uzu minn dik il-katina biex jorbot bastiment bhal ma huwa l-Gran Michelangelo u fil-maltemp li kien ben previst li ser jaghmel. Il-fatt li l-operatur tal-bastiment imsemmi qabbaq il-haddiema tieghu stess biex jibdlu partijiet minn din il-katina ffit xhur qabel, ma jfissirx necessarjament li ntuza l-grad tad-diligenza rikjesta mill-ligi li jiskolpaha mir-responsabbilita`, ghaliex f'kull kaz kien hemm nuqqas biex jintgharfu l-konsegwenzi tal-kondizzjoni evidentement mgherrija tal-katina.

70. Ferm il-premess, din il-Qorti tqis illi s-socjeta` Fish and Fish Limited, bhala l-persuna li kellha l-kontroll effettiv tal-Gran Michelangelo kif ukoll bhala l-persuna li kienet qed tinqeda bl-irmigg ghall-uzu ta' dan il-bastiment, kellha tassigura li ma ssirx hsara bl-uzu li ghamlet sew mill-bastiment sewwasew mill-irmigg in dizamina. In-nuqqas ta' uzu ta' dan il-grad ta' diligenza isarraf f'negligenza skont il-principji generali tal-

culpa aquiliana. Ghalhekk, din il-Qorti ma tqisx li ghandha tiddisturba d-decizjoni tal-ewwel Qorti fil-konfront tal-appellanti.

71. L-appellanti jilmentaw finalment illi l-ewwel Qorti kellha tasal ghall-konkluzjoni, fuq il-provi in atti, li l-incident gara minhabba *force majeure*, u jghidu li minkejja li l-ewwel Qorti dehret propensa tiddeciedi li kien hemm fattur ta' *force majeure*, dan baqghet ma kkonsidratux ghaliex ma kienitx "*an issue*".

72. Il-konvenuti appellati ma indirizzawx dan l-aggravju b'mod specifiku fir-risposta tal-appell tagghom.

73. Din il-Qorti tibda bl-osservazzjoni li dan l-aggravju ma jistax jigi meqjus li huwa gustifikat, u dan ghal zewg ragunijiet. Fl-ewwel lok, billi l-ewwel Qorti, konfortata minn din il-Qorti, irriskontrat negligenza da parti tal-appellanti Fish and Fish Limited a tenur tal-Artikolu 1031 tal-Kodici Civili. Din il-konkluzjoni fiha nnifisha hija bizzzejjed biex teskludi li l-qtugh tal-katina, u kwindi l-iskontru bejn id-dghajjes, sar minhabba forza magguri. Ghalhekk, l-appellanti ma tistax tibbenefika mid-dispozizzjoni tal-Artikolu 1029 tal-imsemmi kodici.

74. Oltre dan, u irrispettivament mill-konsiderazzjoni appena maghmula, din il-Qorti ma tistax twarrab il-fatt illi, kif qalet tajjeb l-ewwel Qorti, ma saret ebda allegazzjoni illi s-sinistru sehh minhabba *force*

majeure, u dan il-fattur ma giex trattat, oltre li lanqas saru sottomissjonijiet fir-rigward. Il-fatt wahdu illi l-Ing. Daniel Grima accenna, fir-rapport tieghu dwar il-hsarat sofferti mill-Ocean Lady, illi l-hsarat setghu gew ikkawzati minhabba “*a casualty of nature*”, ma jghinx biex jaghti sostenn lil dan l-aggravju tal-appellanti. Dan ghaliex ir-rapport ta’ dan l-espert *ex parte* prodott minn Dieter Achtelstetter (u mhux mill-appellanti) ma sarx, kif del resto kkonferma l-espert meta xehed quddiem l-ewwel Qorti, bl-iskop li jiddetermina d-dinamika tal-incident, izda bl-ghan li jaghti stimi tal-hsara ghall-finijiet tal-assikurazzjoni.

75. Ferm il-premess, l-accenn li sar fir-rapport tal-Ing. Daniel Grima ma jista’ qatt jitqies bhala “difiza” jew sottomissjoni, u ma kienix tinkwadra fil-limiti tal-kontestazzjoni bejn il-partijiet. Ghaldaqstant, il-Qorti ma tistax titratta u tirisolvi kwistjonijiet li l-partijiet ma ssollevawx u ma ssottomettewx ghad-decizjoni taghha.¹⁶

76. Ghal dawn il-motivi, din il-Qorti tqis li l-ewwel Qorti kellha ragun tiskarta, fic-cirkostanzi, il-konsiderazzjoni jekk ghall-akkadut jahtix il-*force majeure*. Hija ghalhekk il-fehma taghha li d-decizjoni tal-ewwel Qorti hija tajba, u tqis li dawn l-aggravji wkoll huma infondati u ghandhom jigu michuda.

¹⁶ Vide sentenza **Joseph Gatt vs Joseph Galea**, deciza minn din il-Qorti fit-12 ta’ Lulju 1965.

Ir-Raba' Aggravju

77. Hawnhekk l-appellanti jirribadixxu li d-danni li soffriet il-Capitan San Marco gew ikkawzati direttament bl-impatt li kellha mal-jott Ocean Lady li huma l-unici dghajjes tal-hadid involuti f'dan l-episodju. Skont l-appellanti il-Gran Michelangelo ma kkontribwixxa b'ebda mod ghad-danni reklamati mill-attur ghaliex iz-zewg bastimenti ma gewx f'kuntatt ma' xulxin. Isostnu wkoll li l-istima tad-danni sofferti fil-bastiment konvenut u d-danni attwalment kwantifikati mill-ewwel Qorti, huma esagerati u illi l-ewwel Qorti ma messitx addottat l-istima tal-Ing. Joe Amato dwar id-danni ghat-tiswija tal-hsarat izda messa hatret expert in materja biex tasal ghall-konkluzjonijiet taghha.

78. In kwantu ghall-ewwel binarju ta' dan l-aggravju, huwa evidenti illi dan huwa sorvolat bid-decizjoni ta' din il-Qorti li tichad l-aggravju li jittratta r-responsabbilita` ghall-iskontru bejn il-bastiment konvenut u l-Gran Michelangelo. Ghall-bqija, jinghad illi ga ladarba l-appellanti kienu, u evidentement ghadhom, tal-fehma li d-danni reklamati minn Alfred Fremal u konstatati mill-espert *ex parte* tieghu, kienu esagerati, kien inkombenti fuqhom li jipproducu xhieda u provi kuntrarji anke permezz ta' esperti *ex parte* mahtura minnhom. Izda l-appellanti naqsu palezement milli jressqu provi kuntrarji.

79. Din il-Qorti tqis ukoll li l-ewwel Qorti ma kellha ebda obbligu li tahtar esperti gudizzjarji biex jghinuha tasal ghal decizjoni dwar id-danni reklamati mill-konvenut Fremal, jekk l-istess konvenut, bhala attur fil-kawza Numru 1084/2006, ressaq provi tajbin in sostenn tat-talba tieghu u jekk kienu l-appellanti li kienu qed jikkontestaw il-*quantum* ta' dawn id-danni. Min jallega jrid jipprova, u billi huwa evidenti li l-appellanti naqsu kompletament milli jiproducu xhieda u evidenza li jikkontradixxu l-istimi ta' Fremal, kif ukoll milli juru li l-*quantum* pretiz huwa esagerat jew eccessiv, il-qorti la darba tirrizultalha element ta' prova sodisfacenti, mhux ser taghmel hija stess ix-xoghol li messu ghamel min qed jikkontesta d-danni reklamati izda naqas milli jressaq provi.

80. Jinghad illi l-fatt wahdu li tkun giet sollevata eccezzjoni fis-sens li l-*quantum* pretiz mill-attur huwa esagerat, mhuwiex bizzzejjed biex inaqqas mill-piz probatorju tal-evidenza prodotta minn min jitlob id-danni u f'dan il-kaz l-appellanti ma ressqu ebda prova kontrarja. Ghalhekk l-appellanti ma kellhomx ghalfejn ikunu sorprizi li l-ewwel Qorti dehrilha li kellha taccetta l-provi prodotti mill-attur u tichad din l-eccezzjoni, u din il-Qorti ma tarax li hemm raguni valida li ghaliha ghandha tiddisturba l-konkluzjoni raggjunta mill-ewwel Qorti.

81. L-appellanti jaghlqu billi jittrattaw id-danni li jghidu li soffrew kawza tal-akkadut u li talbu f'din il-kawza, inkluz dawk id-danni sofferti minhabba l-mandati mahrugin fil-konfront tal-bastiment Gran

Michelangelo. Billi din il-Qorti qeghda tikkonferma d-decizjoni tal-ewwel Qorti li r-responsabbilita` ghall-akkadut instabet li hija tas-socjeta` Fish and Fish Limited u mhux tal-konvenuti, isegwi necessarjament li ma hemm ebda danni x'jigu likwidati bhala dovuti mill-konvenuti lill-atturi.

82. Ghaldaqstant, din il-Qorti ma tqisx li hemm ragunijiet tajbin biex tiddisturba d-decizjoni tas-sentenza appellata fir-rigward u ghalhekk dan l-aggravju tal-attur qed jigi respint.

Decide

Ghal dawn il-motivi, din il-Qorti tiddisponi mill-appell billi tichad l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata.

L-ispejjez taz-zewg istanzi jigu sopportati interament mill-appellanti *in solidum*.

Silvio Camilleri
Prim Imhalled

Giannino Caruana Demajo
Imhalled

Noel Cuschieri
Imhalled

Deputat Registratur
ld/mb